

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE

Aija Taimiņa

**JOHANA KRISTOFA BROCES (BROTZE, 1742-1823) DZĪVESGĀJUMS
UN VIŅA ROKRAKSTU KOLEKCIJA
LU AKADĒMISKAJĀ BIBLIOTĒKĀ**

**JOHANN CHRISTOPH BROTZE'S (1742-1823) BIOGRAPHY AND HIS
MANUSCRIPTS COLLECTION IN THE ACADEMIC LIBRARY
OF THE UNIVERSITY OF LATVIA**

**Promocijas darba kopsavilkums
Summary of Doctoral Thesis**

**Filoloģijas doktora grāda iegūšanai Komunikāciju zinātnē
Apakšnozare: bibliotēkzinātne**

Rīga, 2013

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē
Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā no 2006. līdz 2012. gadam.

EIROPAS SAVIENĪBA

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē”

Darbs sastāv no ievada, 6 nodaļām, nobeiguma, avotu un literatūras saraksta, 11 pielikumiem un komentāriem.

Darba forma: disertācija komunikācijas zinātnes nozarē, informācijas un bibliotēku studiju apakšnozarē

Darba zinātniskais vadītājs: *Dr. philol.*, profesors Viesturs **Zanders**, Latvijas Universitātē

Recenzenti

- 1) Janīna **Kursīte-Pakule**, *Dr.habil.philol.*, profesore, LU
- 2) Vita **Zelče**, *Dr. hist.*, profesore, LU
- 3) Gvido **Straube**, *Dr. hist.*, profesors, LU

Promocijas darba aizstāvēšana notiks

Latvijas Universitātes Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares promocijas padomes atklātajā sēdē

2013. gada 19. martā, plkst. 16.00 Rīgā, Visvalža ielā 4

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Daudznozares bibliotēkā: datorika, juridiskās zinātnes, teoloģija (Rīga, Raiņa bulvāris 19, 203. telpa)

LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares

promocijas padomes priekšsēdētāja:

promocijas padomes sekretāre:

Ausma Cimdiņa
Dr. philol., profesore Ausma **Cimdiņa**

Iveta Narodovska
Dr. philol. Iveta **Narodovska**

© Latvijas Universitāte, 2013
© Aija Taimiņa, 2013

Anotācija

Promocijas darbs „Johana Kristofa Broces (*Brotze*, 1742-1823) dzīvesgājums un viņa rokrakstu kolekcija LU Akadēmiskajā bibliotēkā” ir interdisciplinārs humanitāro zinātņu pētījums, kas veltīts Latvijas kultūrvēsturē īpaši nozīmīgas personības biogrāfijas rekonstrukcijai un viņa darbības analīzei, un tādējādi risina bibliotēku vēstures, grāmatniecības, avotpētniecības, historiogrāfijas problēmas. Pedagoģis, avotpētnieks un bibliofils Broce ir viens no visspilgtākajiem Apgaismības laikmeta darbiniekiem Baltijā. Viņa rokrakstu un grāmatu kolekcija (kopskaitā 599 sējumi) ir kļuvusi par LU Akadēmiskās bibliotēkas dārgumu, vēsturiskās kontinuitātes apliecinājumu un bibliotēkas identitātes simbolu.

Pētījumam ir divi pamatvirzieni: *pirmkārt*, kolekcijas izveidotāja Johana Kristofa Broces dzīvesgājuma un darbības izpēte, kas stingri balstīta uz jaunapgūtiem avotiem un dokumentiem; un *otrkārt*, viņa kolekcijas zinātnisks izvērtējums. Broces dzīvesgājums un darbība aplūkoti Apgaismības laikmeta sociālo un sabiedrisko strāvojumu kontekstā. Abos aspektos pētījums aktualizē Latvijas vācbaltiešu kultūras mantojuma apguvi.

Nozīmīgu vietu promocijas pētījumā ieņem ieskats Rīgas izglītības vēstures un Vidzemes guberņas ģimnāzijas (agrākā Rīgas ķeizariskā liceja) vēsturē. Broces darbības izpratnei būtisku jautājumu loks saistīts ar Tartu universitāti (atjaunota 1802. gadā) kā Krievijas impērijas vācbaltiešu aprindu intelektuālo dominantu un Vidzemes guberņas skolu sistēmas pedagoģiski-administratīvo centru. Darba apjoms 288 lpp.

Atslēgas vārdi: Johans Kristofs Broce; biogrāfija; bibliotēku vēsture; rokrakstu kolekcijas; Latvijas historiogrāfija; avotpētniecība

Saturs

Anotācija	3
Promocijas darba vispārīgais raksturojums	5
1.1. Promocijas darba mērķi un uzdevumi	5
1.2. Pētījumā izmantotās metodes	6
1.3. Promocijas darba aprobācija	7
Promocijas darba saturs	8
Secinājumi	10
Noslēgums	11
Avoti un literatūra	12
Summary	17
General Description of the PhD Thesis	18
1.1. Aims and Objectives of the PhD Thesis	18
1.2. Research Methods	19
1.3. Aprobation of the PhD thesis	20
Content of the PhD thesis	21
Conclusions	23
Resume	25

Promocijas darba vispārīgais raksturojums

Gerlicā (Görlitz, tagad Vācijā) dzimušā Vidzemes guberņas ģimnāzijas skolotāja, avotpētnieka, mākslinieka-diletanta un bibliofila Broces rokrakstu un grāmatu kolekcija ir kļuvusi par LU Akadēmiskās bibliotēkas (turpmāk LUAB) dārgumu, vēsturiskās kontinuitātes apliecinājumu un bibliotēkas identitātes simbolu. Ikvienai bibliotēkai kā vēsturiskās atmiņas institūcijai ir raksturīga īpaša, specifiska darbības stratēģija, kas orientēta, pirmkārt, uz krājuma senākas un vērtīgākas daļas, proti, rokrakstu un reto grāmatu izpēti. Senajām grāmatām un manuskriptiem piemīt unikāla spēja fiksēt laikmeta garšo un materiālo kultūru gan reģionālajā un nacionālajā, gan vispārīlvēstiskajā tvērumā. Savukārt krājuma izpētes līmenis, intensitāte un kvalitāte apliecina kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas, pārņemtojamības un izpētes pēctecības principu prioritāro nozīmi humanitāro zinātņu jomā.

Par tēmas aktualitāti liecina pēdējos gados noteiktās Eiropas Savienības un Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) vadīnijas kultūras un dabas mantojuma aizsardzības jautājumos. Par vienu no kultūras mantojuma formām uzskatāms dokumentārais mantojums, tostarp manuskripti, iespaiddarbi un to kolekcijas. UNESCO programma „Pasaules atmiņa” tika izveidota 1992.gadā ar mērķi saglabāt pasaules dokumentāro mantojumu, paplašināt piekļuvi tam un veicināt tā izziņu visā pasaulē, neatkarīgi no konkrētā dokumenta izcelsmes vietas.

Zinātnisko bibliotēku krājumi gadsimtu gaitā likumsakarīgi veidojušies uz pārņemtoto, dāvināto un pirktu privāto bibliotēku un bibliofilo kolekciju bāzes. Vēsture kā disciplīna nav iespējama bez avotiem, bet gluži tāpat tā nav iespējama bez historiogrāfa; un pēdējā laikā vēstures zinātne ar padziļinātu interesi aplūko ne tikai daudzveidīgos rakstītos avotus, bet arī avotpētnieka - krājēja - historiogrāfa - zinātnieka personību. Lielā mērā tas saistīts ar 20.gs. izskaņas humanitārajām zinātnēm raksturīgo t.s. antropoloģisko pavērsienu (*Anthropological turn*), kas dažādās jomās akcentē personības lomu, subjektivitātes momentu.

Gluži likumsakarīgi, ka humanitārajiem (īpaši antropoloģiskajiem pētījumiem) aktuālā subjektivā aspekta izpēte ir primāri nozīmīga arī bibliofīlijas un kolekcionēšanas tradīcijas kontekstā, kas ir viena no mūsdienu bibliotēku zinātnes aktuālajām tēmām. Tomēr Latvijas bibliotēku vēsture visai fragmentāri pievērsusies krājēju personībām, īpaši senākā perioda (15.- 18.gs.) bibliofīliem un kolekcionāriem. Jāatzīst, ka bibliofīlijas tradīciju analīze Latvijā sniedz vērtīgu materiālu komparatīviem intelektuālās vēstures pētījumiem, kas liecina par noteikta reģiona nacionāli un sociāli noslāpota sabiedrības atšķirīgo kultūras modeļu vienlaicīgumu un mijiedarbību, atvērību savstarpējām ietekmēm.

1.1. Promocijas darba mērķi un uzdevumi

Promocijas pētījumam ir **divi pamatmērķi**: 1) Johana Kristofa Broces dzīvesgājuma un darbības izpēte un rekonstrukcija; 2) viņa kolekcijas zinātnisks izvērtējums. Abos aspektos promocijas darbā risinātie jautājumi hronoloģiski saistīti kā ar Apgaisības laikmeta, proti, Agrīno jauno laiku noslēgumu 18.gs. izskaņā, tā ar moderno laiku sākuma gadiem 19.gs. pirmajā ceturksnī.

Pētījuma **objekts**, pirmkārt, ir Johana Kristofa Broces biogrāfija. Ar biogrāfijas rekonstrukcijas jautājumiem nesaraunami saistīts otrs promocijas pētījuma objekts, proti, Broces rokrakstu kolekcija. Ar jēdzienu „Broces kolekcija” ierasti saprot rokrakstu un iespaiddarbu kopumu (kopskaitā 599 sējums), kas 1823. gadā nonāca Rīgas pilsētas bibliotēkas krājumā un tagad glabājas LUAB rokrakstu un reto grāmatu kolekcijā. Kā liecina divi paša Broces sastādītie katalogi (1821 un 1821-1823), viņa kolekcija satur grāmatas, sikiespaiddarbus, senus dokumentus un to faksimilnorakstus, viņa paša un citu personu rokrakstus, oriģināllattēlus un grafikas darbus, zīmogu nospiedumus laka.

Broces mantojums ir unikāls materiālu kopums, kurā ir atrodami tematiski, faktogrāfiski un hronoloģiski daudzveidīgi, bet nesistematizēti materiāli, tostarp liels skaits unikālu, citur neatrodamu vēstures avotu. Iespaidīgais Broces zīmēto un vāktu atliņu krājums - 10 sējumu manuskripts *Sammlung verschiedener liefländischer Monumente, Prospekte Münzen etc.* (turpmāk *Monumente*, no manuskriptā selektīvi atlasīti atēli un apraksti publicēti: Broce Zīmējumi 1992-2007; Brotze Estonica 2006) ir aizeņojis viņa kolekcijas tekstuālo un faktogrāfisko materiālu, t.i., rokrakstus un iespaiddarbus, kas juku jukām apkopoti desmitiem kopsējumos, proti, rokrakstu sērijās *Rigenisia, Livonica, Miscellanea, Vermischte Schriften*. Tāpat detalizēti aprakst un avotkritiski izvērtējumi un izpelnījušies tikai daži liela apjoma manuskripti no viņa krājuma. Vismazāk tikuši pērti ar Broces autorību saistītie rokraksti, kas glabājas citos arhīvos un bibliotēkās. Nav ticis objektīvi novērtēts un pilnībā apzināts Broces ieguldījums Latvijas vēstures avotpētniecībā: viņa pagatavotie seno tekstu faksimilnoraksti daudzkārt ir vienīgā liecība par laika gaitā zudušajiem oriģināliem. Tāpēc Broces krājums LUAB skatīts kopsakarā ar Broces manuskriptiem cīviet - Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā (turpmāk LVVA), Tartu Universitātes bibliotēkā, Igaunijas Vēstures arhīvā, Igaunijas Literatūras muzejā.

Promocijas pētījuma apjoms noteica tēmas ierobežojumus: padziļināti analizēti *tikai ar Broces autorību saistītie manuskripti* no viņa kolekcijas. Nav pērtas vairākas Broces kolekcijā sastopamu materiālu grupas, proti, iespaiddarbi un viņa bibliotēkas grāmatas, citu personu rokraksti. Tāpat nav ticis detalizēti analizēts Broces manuskripts *Monumente*, kura izpēte notikusi tā edīcijas gaitā. Šie materiāli izmantoti tajos gadījumos, kad tas bijis nepieciešams citu Broces rokrakstu izpētes gaitā.

Jāatzīst, ka Broces mantojums joprojām nav pilnvērtīgi pieejams zinātniekiem vairāku savstarpēji saistītu iemeslu dēļ:

1. Kolekcijas tapšanas hronoloģija un krājuma vēsture nav aplūkota saskaņā ar tās radītāja - Broces dzīvesgājumu; tādēļ nav skaidri daudzu rokkrastu tapšanas iemesli un apstākļi, kas savukārt liedz tos adekvāti avotkritiski izvērtēt. Arī Broces dzimtajā Gerlicā viņa devums faktiski nav zināms.

2. Nav pilnībā atklāts kolekcijas saturs: lielākā daļa rokkrastu nav zinātniski apstrādāti atbilstoši arhivistikas un bibliogrāfijas prasībām.

3. Avotpētnieciskā darbā līdz šim nav noskaidrota daudzu Broces kolekcijas rokkrastu (lielākoties nedatēto norakstu) izcelsme, autorība, tapšanas hronoloģija, izgatavošanas metodoloģija, nav identificēti tekstu pirmavoti.

Pētījuma gaitā izvirzījās vairākas **hipotēzes**:

1. Broces kolekcijas vēsture ir aplūkojama kā krājēja dzīvesstāsta daļa; vienlaikus kolekcija ir īpašs vēsturisks veselums, kam piemīt saturiska un materiāla vienotība.

2. Broces pētnieciskās darbības rakstura analīze biogrāfiskajā aspektā fokusējas jautājumā par attiecībām starp viņa personīgajām interesēm, privāto iniciatīvu un viņam uzticētajiem atalgojamiem pasūtījuma darbiem.

3. Broces saturiski daudzveidīgā un nesistemātiski kārtotā kolekcija liecina, ka viņa krājēja darbībā tomēr iespējams fiksēt plānveidīgā materiāla atlases principa klātesamību.

4. Broces dzīvesstāsts un viņa avotpētnieciskā darbība liecina, ka viņš uzskatāms par t.s. antikvārā virzienu vēsturnieku – amatieri, bibliofilu un avotpētnieku; tomēr viņa darbībai piemīt profesionālam vēsturniekam raksturīgas iezīmes.

Darba gaitā minētie pieņēmumi tika pārbaudīti, no dažādiem aspektiem analizējot un novērtējot lielākoties mazināmus avotus, raksturojot gan kopīgo un atšķirīgo, meklējot unikālo un multiplīcēto.

Darba novitāte un nozīme humanitāro zinātņu jomā meklējama vairākos aspektos.

1. Promocijas darbs ir pirmais izvērtētais Broces biogrāfijas un darbības apraksts, kas stingri balstīts avotos.

2. Broces dzīvesgājums un darbība veido būtisku paradīgu vācbaltiešu kultūrvēsturē. Broces sociālo kontaktu loka apzināšana, domubiedru un audzēkņu personāliju fiksējums atklāj viņa lomu un vietu sabiedrībā. Broces biogrāfijas rekonstrukcija ļauj izdarīt pamatotas secinājumus par divām viņa dzīves domināntēm - viņa profesionālo darbību pedagoģijas jomā Rīgas izglītības vēstures kontekstā un kolekcionēšanu un vēstures izpēti kā personīgo interešu vadlīniju.

3. Broces darbība un viņa kolekcijas analīze sniedz maz zināmus faktus par Latvijas vēstures kā zinātniskas disciplīnas sākotni 18. gs. 2. pusē, Broces lomu Latvijas arhivistikas, historiogrāfijas, palceogrāfijas, diplomātikas attīstībā.

4. Pētījums sniedz būtisku ieguldījumu Latvijas un Eiropas bibliotēku vēstures, bibliofilijas tradīciju un rokkrasta grāmatniecības izpētē, tā aktualizējot kultūrvēsturiski nozīmīgo kolekciju.

1.2. Pētījumā izmantotās metodes

Fundamentāls pētījuma pamats ir *sistēmiska pieeja*. Promocijas darba instrumentārijs ir tradicionālās un speciālās vēstures pētīšanas un historiogrāfijas metožu kompleksss, īpaši kodikoloģijas un paleogrāfijas, avotkritikas un teksta analīzes metodes, kas nodrošina iespēju zinātniski aprakstīt 15.-19. gs. rokkrastus. Tāpat darba gaitā ar reto grāmatu krājumu bija nepieciešams pielietot kā grāmatniecības un bibliotēku vēstures, tad seniespieddarbu aprakstīšanas un bibliogrāfijas metodes. Tāpat jāpiemin *biogrāfiskās rekonstrukcijas metodi*, kas apvienojumā ar *ģenēzes jeb aprakstošo metodi* efektīvi ļauj parādības aplūkot attīstībā, tā savukārt cieši saistīta ar *hronoloģisko metodi*, kas paredz pētījuma problēmas analīzē to tapšanas secību. *Vēsturiski salīdzinošā metode* ļauj padziļināti atklāt un aprakstīt nozīmīgākos posmus garajā kolekcijas biogrāfijā. *Diskursa analīzes metode* pielietota tad, kad nepieciešams atklāt to, kā sociālie apstākļi un ierobežojumi nosaka krājēja un pētnieka rīcības motivāciju un veido kolekcijas saturu. Ikonogrāfiskā materiāla analīzei izmantota *diskursa analīze* un *kontentanalīze*, koncentrējoties uz atlasītā materiāla detaļām un pieņēmumiem par to sociālajām funkcijām, uztveri sabiedrībā un nozīmīgumu.

Pētījuma *teorētisko bāzi* veido, pirmkārt, atzinumi filozofijas, vēstures, kultūras, sociālo zinātņu teorijās un, otrkārt, grāmatzinātnes teorētiskās atziņas. Uz faktiem orientētais pētījums konceptuāli balstās uz hermeneitiku atziņām un tās ietvaros - uz kultūratmiņas teoriju.

Hermeneitika ir metodiskais pamats rokkrastu tekstu analīzē, interpretācijā un tradējuma, cēloņsakarību meklējumos, kas raksturojami kā filoloģiski-kultūrvēsturisku studiju krustpunkta situācija. Vācu filozofs H.G. Gādāmers (*Gadamer*, 1900-2002) hermeneitisko pieeju raksturo koncentrētā izteikumā: „*Ja filologs saprot doto tekstu, t.i., saprot sevi teksta dotajā jēgā, tad vēsturnieks vēl saprot arī lielo, viņa nojausto pasaules vēstures tekstu, kurā jebkurš tradētis teksts ir tikai jēgas fragments, burts, un arī viņš saprot sevi šajā lielajā tekstā*” (Gādāmers 1999, 321). Broces kā vēsturnieka darbība historiogrāfijas laukā var tikt vērtēta Jana Asmana (*Assmann*, *1938) kultūratmiņas koncepta aspektā (Assmann, 1988, Assmann 2000, Levāns 2005), kas balstās uz trim lielumiem – atmiņu, kultūru un indivīdu un/vai grupu, kas cieši savstarpēji saistīti. Humanitāro pētījumu jomā konceptuāli būtiskas atziņas apkopotas kultūrvēsturnieka Johana Hoizingas (*Huizinga*, 1872-1945), darbos. Hoizinga pamato, kādēļ vēsturiska pētījuma vērtība slēpjas ne tikai faktu atlasē un izziņāto detaļu precizitātē, bet arī komplicētajā avotu *apzināšanas procesā*, kas rezultējas ar tēmai būtisko avotu *atklāšanu* (Huizinga 2003, 227-287). Attēlu izpratnes atslēga un novērtējuma kritēriji būtu jāmeklē mākslas zinātnes kontekstā. Mākslas vēsturnieka un teorētiķa Ernsta Hansa Gombrīha (*Gombrich*, 1909-2001) filozofiskās un kultūrvēsturiskās refleksijas par patiesību un ilūziju mākslas darbā (Gombrich 1960) piedāvā jaunas Broces kolekcijas kultūrvēsturisko objektu un ainavu interpretācijas iespējas.

1.3. Promocijas darba aprobācija

Zinātnisko konferenču (kongresa, semināru) referāti

2011. gada 1.oktobris: Ikšķiles vēsturei veltīta zinātniska konference, organizē LU Vēstures institūts un biedrība "Zaļās salas" : *Cilvēks Vide un Teksts: Ikšķile un tās iedzīvotāji viduslaikos un agrajos jaunajos laikos (13.-18.gs.)*. Referāts: *Meinarda epitāfija Rīgas Domā un Johans Kristofs Broce*.

2011. gada 30.septembris: LU starptautiska zinātniska konference *Dzimums, literārā konvencija un jaunrade*. Referāts *Kārīna Gillenšjērna –Meka - 17.gs. literāte Vidzemē* (saturā arī par J.K.Broces kolekcijas materiāliem).

2010. gada 12.februāris: LU 68. konference, Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātņu sekcija. Referāts *J. K. Broce un viņa avotpētnieciskais darbs ar Kēnigsbergas Slepenā arhīva dokumentiem*.

2010. gada 14.aprīlis: Latvijas bibliotekāru biedrības 14. konference.

Referāts *Par Rīgas skaistākajām grāmatām 15. gs. izskaņā, Reinholdu Soltrumpu un ziemeļu Renesansi* (saturā arī par jaunatklātu senāko Livonijai adresēto inkunābulu Broces norakstā).

2010. gada 16. jūnijs: Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) konference *Kultūrvēstures avoti un Latvijas ainava*". Referāts *Jirgena Helmsa hronika: par oriģinālu, norakstiem, attēlu pārveidojumiem un pārceļojumiem* (saturā par Broces rokrakstiem un viņa kolekciju).

2009. gada 12.jūnijs: Lutera Akadēmijas rīkota starptautiska konference " *Reformācija Latvijā 1522.g.*". Referāts *Lutera vēstules Rīgai un rīdzinieki* (saturā arī par Broces ieguldījumu Lutera rokrakstu LUAB transkribēšanā un komentēšanā).

2007. gada 17.maijs: Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja Kolonnu zāles (bij. bibliotēkas) 220 gadu jubilejas konference. Referāts: *Ideālās bibliotēkas vīzija 18. gs. izskaņā:* Kristofa Häberlanda un Johana Kristofa Bērensa veļtjums savai pilsētai un līdzpilsoņiem.

Zinātniskas publikācijas

Taimiņa, A. *Senākā zināmā Rīgai un Livonijai adresētā inkunābula (1487) un Broces noraksti* : [par pāvesta apstiprināto un Volterras bīskapa Frančesko Soderīni (*Francesco Soderini*, 1453-1524) izsludināto interdiktū – Rīgas pilsētai; iespieddarbu, ko pienagloja pie Rīgas Sv. Ģertrūdes baznīcas durvīm]. *LZA Vēstis*. 2012. Nr.4, 106.-119.lpp.; il. Kopsavilkums vācu val.

Taimiņa, A. *"Mūsu pirmā antikvitāte" bīskapa Meinarda epitāfija Rīgas Domā, Rīgas rāte un Johans Kristofs Broce*; 9 lpp. Pieņemts publicēšanai izdevumam *Ikšķiles almanahs*: 4. laidieni. Ikšķīle, 2012 (decembris).

Taimiņa, A. *Jirgena Helmsa hronika: oriģināls, noraksti, attēlu pārceļojumi un pārveidojumi*: [17.gs. vidū tapušās, bet vēlāk zudušās Jirgena Helmsa ilustrētās hronikas avotkritiska analīze, balstoties uz 17.-18. gs. teksta norakstiem LVVA un pirmkārt uz Johana Kristofa Broces norakstu LUAB]. No: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas ainava*. Rīga: Apgāds "Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis", 2011, 240.-269.lpp.; att., kopsavilkums vācu val. (Letonikas bibliotēka).

Taimiņa, A. *Kārīna Gillenšjērna – Meka - 17.gs. literāte Vidzemē*: referāta tēzes latviešu un angļu val. No: *Dzimums, literārā konvencija un jaunrade*: starptautiska zinātniska konference, Rīga, Latvijas Universitāte, 29.IX-01.X, 2011: Tēzes/Abstracts. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 27.lpp.

Sangmeister, Dirk, Taimiņa, Aija. *Als russischer Offizier im Kreis des Rigaer Propheten Clubs. Einige Nachrichten über die Vorfälle in Polen und im Baltikum (1792-1796)*. In: *Sangmeister Dirk*. Seume und einige seiner Zeitgenossen. Erfurt: Ulenspiegel Verlag, 2010, S.15-81. (Deutschlands achtzehntes Jahrhundert. Bd.2).

Taimiņa, A. *.....aus achten und unverfälschten Quellen": Ernst Hennig, Wilhelm Friedrich Freiherr von Ungern Sternberg, Johann Christoph Brotze und ihre Arbeit an den Dokumenten aus dem Geheimen Archiv in Königsberg. In: Forschungen zur Baltischen Geschichte 4*. Herausgegeben von Mati Laur und Karsten Brüggeman, unter Mitwirkung von Anti Seklart, Andris Levans und Konrad Maier. Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2009, S. 115-144.

Taimiņa, A. *Rīgas Sv. Jēkaba baznīcā 1774. gadā atrastais stāvus iemūrētais cilvēks: versijas un papildinājumi Johana Kristofa Broces komentāriem*. No: Mākslas vēsture un teorija. 2009, Nr.12. 58.-70.lpp.; att. Kopsavilkums angļu val.

Rec.: Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa. 8 (2010), S. 303, sk. tiešsaistē Eiropas vēstures recenziju portālā *Review Platform for European History* ([http:// www.recensio.net](http://www.recensio.net)):

Taimiņa, A. *Ideālās bibliotēkas vīzija 18. gs. izskaņā: Kristofa Hāberlanda un Johana Kristofa Bērensa veltījums savai pilsētai un lidpilsonei* [par Rīgas pilsētas bibliotēku 18. gs. b.] No: Mākslas vēsture un teorija. 2007, Nr. 8, 62.-71.lpp., att.

Broze, Johann Christoph. *Estonica*. Herausgegeben von Ants Hein, Ivar Leimus, Raimo Pullat, Ants Viires. Tallinn, Estopol OU, 2006. 619 p.; ill. Redkolēģijā arī A. Taimiņa (darbs ar Broces rokrakstiem, transkripcija, redakcija).

Johans Kristofs Broce: veltījums Igaunijai : oriģinālmateriālu un ceļojošu izstāžu sērija Igaunijā. Izstāžu veidotāja A. Taimiņa. Projekta vad. V.Mazulis. R. Pullat (Tallinn). Tallina, Kuresāre, Tartu, 2005. g. novembris – 2006. gada maijs.

Minētās publikācijas pieejamas arī tiešsaistē - LU e-resursu repositārijā DSpace (<https://dspace.lu.lv/dspace/>).

Žurnālā *Mākslas vēsture un teorija* publicētie raksti iekļauti Centrāleiropas un Austrumeiropas tiešsaistes bibliotēkā CEEOL (www.ceeol.com). Izdevums ir indeksēts datu bāzēs *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)* un *Kunstbibliotheken-Fachverband Florenz-München-Rom (Kubikat)*.

Pedagoģiskais darbs

Dalība LU Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas maģistra studiju programmā ar lekcijām kursā *Grāmatniecības un grāmatzinātnes aktuālās problēmas*; 2010. gada marts.

Tematiskas ekskursijas - lekcijas par LU AB seniespieddarbu un rokrakstu krājumu: laikā no 2006. līdz 2012. gada janvārim vadītas 34 tematiskas ekskursijas - lekcijas un semināri LU Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā; t.sk. bakalaura, maģistra un doktora studiju programmu studentiem no LU SZF Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas, LU Humanitāro zinātņu fakultātes, LU Vēstures un filozofijas fakultātes, LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes, kā arī Latvijas Mākslas akadēmijas studenti, Vīnes universitātes valodniekiem.

Promocijas darba saturs

Promocijas darbu veido ievads, 6 nodaļas, noslēguma secinājumi, avotu un literatūras saraksts, pielikumi (11) un komentāri darba beigās. Jāuzsver, ka noteiktas promocijas darba apjoma ierobežojums noticis to, ka tēmas izklāstā priekšroka dota jaunam, atklātībā vēl nenonākušam materiālu, faktu un atziņu fiksācijai. Ekonomijas labad situācijās, kad pētījumu gaitā izzinātais jau rezultējies izvērstās darba autores publikācijās, promocijas darbā tiek sniegtas tikai norādes uz publicēto, nevis atkārtots jau plašiem interesentu lokam pieejamais teksts.

Ievadā aplūkots pētījuma temats, pamatota tēmas aktualitāte un nozīmīgums, aprakstīta problēmsituācija, izvirzītas pārbaudāmās hipotēzes. Ievadā raksturota pētījuma teorētiskā un empīriskā bāze, noteikti ierobežojumi. Formulēti pētījuma mērķi.

Atbilstoši pētnieciskajiem mērķiem veidota promocijas darba struktūra.

Pirmajā nodaļā pētnis Johana Kristofa Broces dzīvesgājums, padziļināti aplūkojot viņa jaunības gadus, mācību un studiju laiku, fiksējot Broces personības un pētniecisko interešu izveidē nozīmīgāko personu loku. Gerlicas un Saksijas vidē meklēti pirmie impulsi, kas veidoja un noteica Broces – novadpētnieka un mākslinieka-amatiera rokrakstu, iznākumā norādot uz vēlāk Latvijā radīto Broces vedutu zīmējumu saistību ar tolaik Šveicē un Saksijā izplatīto t.s. Aberli manieri (Schultz 2005). Raksturots Broces studiju laiks Leipcigas un Vitenbergas universitātēs, pētnis Brocem nozīmīgāko pasniegēju iespaidus uz viņa uzskatiem. Promocijas pētījuma gaitā atklāti divi līdz šim nezināmi Broces rokraksti - viņa Leipcigas studiju laika lekciju pieraksti (1766-67, LŪAB, Ms. 701a, Ms. 702a), kas uzskatāmi par visvecākajiem Broces manuskriptiem.

Analizēts un vērtēts Broces pirmais Rīgā publicētais (1769) darbs – itāļu apgaismotāja Džiačinto Dragoneti (*Dragonetti*, 1738-1818) apcerējuma tulkojums (Dragonetti 1769), kas reflektē Broces personīgos uzskatus morāles, sociālajos un zemnieku tiesību jautājumos. Rīgas izglītības vēsturei būtiski jaunatrsti materiāli aplūkoti Broces laika ķeizarišķā liceja un Vidzemes guberņas ģimnāzijas darbības apskatā.

Otrā nodaļā vēltīta Broces personības izpētei (īpaši dzīves nogalē) un viņa pedagoga darbam. Uz dokumentu un laikabiedru liecību pamata raksturots Rīgas ķeizarišķā liceja un Vidzemes guberņas ģimnāzijas mācību saturs un administratīvā situācija, izglītības iestāžu un skolotāju darbu reglamentējošā likumdošana Broces laikā. Uz pieejamo liecību pamata veidots Broces personības raksturojums, analizēti viņa sociālie kontakti un stāvoklis sabiedrībā, izveidots pārskats par Broces radurakstiem un viņa ģimeni.

Trešajā nodaļā aplūkota Broces kolekcija LŪAB, iespējami tuvu rekonstruēta kolekcijas tapšanas hronoloģija un rokrakstu izcelsmes avoti. Definētas un pētītas t.s. antikvārās metodes izpaušmes (Momioglio 1950, Breisach 2007) Broces avotpētnieciskajā un bibliofilajā darbībā. Balstoties uz lielākoties pirmoreiz izmantoto Broces un viņa laikabiedru epistolāro mantojumu, analizēta 18. gs. beigu Latvijas un Igaunijas literātu un novadpētnieku aprindās izplatītā „antikvārā” sarakste, pētnieku savstarpējie kontakti un sadarības aspekti. Detalizēti pētīta Broces un Frīdriha Konrāda Gādebuša (*Gadebusch*, 1719-1788) sarakste, kas saistīta ar ģenealoģiskiem pētījumiem. Broces un Vinnu (*Vönnu*, pie Tartu) draudzes mācītāja Eduarda Filipa Kerbera (*Korber*, 1770-1850) ilgstošā pētnieciskā sadarbība un epistolārā draudzība (1799-1817) rezultējās ar būtiskiem papildinājumiem abu krājēju un vēsturnieku kolekcijās Rīgā un Tartu. Salīdzinot abu pētnieku

manuskriptu Rīgā un Tartu, daudzos gadījumos izdevies noskaidrot savstarpējā apmaiņā iegūto un/vai pārziemto attēlu un to komentāru patieso autorību. Atklājies Baltijas historiogrāfijā un bibliotēku vēsturē nezināms fakts: Kerbera aktivitātes, rūpējoties par Tartu Universitātes bibliotēkas manuskriptu kolekcijas papildināšanu Juridiskās fakultātes interesēs. Šim mērķim Brocem tika pasūtīti un nopirkti vairāki unikālu manuskriptu noraksti (tagad Tartu Universitātes bibliotēkas kolekcijā).

Ceturtnajā nodaļā dažādos aspektos analizēti un avotkritiski izvērtēti vairāki Broces manuskripti, tā pamatojot apgalvojumu, ka Broces kolekcija ir unikālu, citur neatradamu Latvijas vēstures avotu krājums. Tā Broces kolekcijas *Livonica* sējumu virknē īpašu vietu ieņem Helmsa hronikas noraksts: Rīgas tirgotāja, no patriciāta un karīdzniecības aprindām nākušā Jirgena Helmsa (*Helms*, ap 1603- pēc 1655) hronikas izvilkums 150 lappušu apjomā (*Livonica* 1). Broces izvilkums tapis 1771. gadā, bet drīz pēc tam oriģinālmanskrīpts (ko uzskata par vienīgo ilustrēto hroniku Livonijas historiogrāfijā) gājis bojā. Helmsa hronikas norakstu salīdzinoša analīze promocijas pētījumā lika pārvērtēt esošās atziņas un ļāva secināt, ka hronikas noraksts saglabātie Livonijas ordeņpīļu attēli vispirms ulokājumi kā Livonijas kristietības vēstures liecības, kas simbolizē svarīgākos notikumus, interpretējot vēsturiskās norises kā Dieva virsvadības izpausmes un apliecinājumu. Gombrīha *adaptētā stereotipa* princips (Gombrich 1960, 56-59, 63) palīdz izprast Helmsa kā mākslinieka pieeju: hronikas attēlos nav vērts meklēt topogrāfisku precizitāti, toties atzinīgi jānovērtē Helmsa nopelni citā jomā - viņš uzskatāms par vienu no pirmajiem grāmatu ilustratoriem Rīgā, neatlaidīgu mākslinieku - diletantu, kurš vēlo viduslaiku manierē radījis grezni ilustrētus stāstu par Livonijas vēsturi (Taimiņa Helms 2011).

Broces rokraksti apliecina, ka Broce intensīvi pētījis arī Atskaņu hronikas rokrakstu, t.s. Bergmaņa kodeksu. Pateicoties Broces faksimilkopijām (pāris teksta fragmentiem un burtu paraugiem), ir iespējams gūt priekšstatu par atsevišķām I Pasaules kara laikā zudušā kodeksa paleogrāfiskajām iezīmēm.

Vienīgi Broces noraksts saglabājis Visbijas pilsētas tiesību (ap 1270) noraksta fragments (*Annales rigenses*, 7a-b), faksimilnoraksti (fragmenti) no savaiļi Rīgas Melngalviņu īpašumā bijuša, bet mūsdienās zuduša viduslaiku manuskripta - dominīkāju brāļa Bertolda *Tiesību summas* tulkojuma vācu valodā (1443) (Proben von Schriftzügen, 103a-b).

Tāpat Broces tulkojums un komentārs pirmoreiz dokumentējis Latvijas historiogrāfijai un grāmatniecībai nezināma agrīna 15. gs. 2. pusē iespaiddarba esamību: proti, Volterras bīskapa Frančesko Soderini (*Soderini*, 1453-1524) apstiprinātā pāvesta interdikta tekstu (1487. gada 27. augusts), kas drīzumā ticis pavairotis tipogrāfiski (Soderini 1487) un nonācis Rīgā. Pateicoties Broces komentātam 1487. gada iespaiddarba norakstam, tagad iespējams Rīgai (un Latvijai) adresēto pirmo iespaiddarbu tapšanas sākumrobežu pārcelt par 35 gadiem atpakaļ.

Pamatojoties uz vairāku Broces manuskriptu (*Abbreviaturen des dreizehnten Jahrhunderts, aus livländischen Urkunden gezogen* (Abbreviaturen), *Proben von Schriftzügen liefländischen Urkunden und Handschriften vom J. [1300] bis zum J. 1561* (Proben von Schriftzügen), *Sylloge Diplomatium Livoniam illustrantium* (Sylloge)) izpēti, secināts, ka Broce uzskatāms par latīņu un vācu paleogrāfijas kā zinātniskas disciplīnas pamatlicēju Latvijā. Par sistemātisku un konsekventu arhivāliju analīzes praksi liecina Broces sadarbība ar Rīgas rāti, kā iznākumā ticis izgatavots rātes Iekšējā un Ārējā arhīva dokumentu norakstu apkopojums: 4 sējumu manuskripts *Diplomata Rigensia Descripta a J.Chr. Brotze* (*Diplomata Rigensia*).

Pētiņa Broces izstrādātā un praktizētā seno dokumentu izpētes un pārakstīšanas metodoloģija, kas formulēta 1808.-1809. gados (LVVA, 7363.f., 5.apr., 91.l., 2.-4. lp.; *Vereinigungsurkunde der Liv-, Est- und Kurländischen Ritterschaft über die Anfertigung von Kopien von Urkunden im geheimen Archiv und in der Königlichen Schlossbibliothek in Königsberg*; izvērstu analīzi sk. Taimiņa 2009). Daudzi simti ar pārsteidzošu, pat fotogrāfisku precizitāti izgatavotas viduslaiku Livonijas dokumentu faksimilkopiju (lielākoties LVVA un LUAB krājumos) ir unikāla parādība pat visas Eiropas kontekstā un liecina par Broces īpašo zīmētāja talantu, kas apvienojies ar fundamentālām vēstures un valodu zināšanām.

Piektajā nodaļā pētiņa Broces sadarbība ar Vidzemes brunņniecības kanceleju un atsevišķiem vācbaltiešu muižniekiem 18. gs. 80. gados - 19. gs. pirmajā desmitgadē, kas rezultējās kā apmaksāti (daļēji) pasūtījuma darbi Vidzemes brunņniecības un saistītas ar pastāvīgiem pienākumiem. Analizētas Vidzemes brunņniecības un muižniecības *Dzintu grāmatas* un *Gerboņu grāmatas* LVVA krājumā un fiksēta Broces loma to veidošanā. Arhivālijas liecina, ka Broce ne tikai strādājis pie Vidzemes brunņniecības namā glabājamā *Dzintu grāmatas* eksemplāra, ko viņš veidojis pēc Pēterburgā apstiprinātā un iespiestā prauģa (Obschij gerbovník 1803), bet saskaņā ar Valdoša Senāta rīkojumu arī izgatavojis analogu grāmatas norakstu Pēterburgas Heroldijai, par ko viņam samaksāts. Broces pasūtījuma darbs var izskaidrot ģenealoģiska, heraldiska un diplomātiska satura materiālu klātbūtni Broces personīgajā rokrakstu kolekcijā. Tādējādi Broces ceļojumi pa Latviju, viņa rokrakstu un attēlu izcelsme daudzrāt ir pamatojami ar nepieciešamību pētiņa dzintu arhīvu muižās.

Sestajā nodaļā uz jaunatradu LVVA dokumentu un publikāciju pamata (Grave 1815, 309-310, Sonntag 1820, Tieleman 1820) rekonstruēts un precizēts process (1810-1821-1823), kas noslēdzās ar Broces kolekcijas nodošanu Rīgas pilsētas bibliotēkai. Atsevišķa apakšnodaļa veltīta Broces nezināmajiem un zudušajiem rokrakstiem, par kuriem saglabājušās tikai fragmentāras liecības. Par ļoti intriģējošu vēlāku kolekcijas papildinājumu var uzskatīt no Matīša Tīla (*Thiel*, 1775-1843) publikācijas 1823. gada rudenī. Tīla publicētais saraksts (Thiel 1823) ir jaunatradums Broces kolekcijas izpētes gaitā un pamudina tālākiem pētījumiem par vairāko no Rīgas pilsētas bibliotēkas pārmantoto un joprojām LUAB uzglabāto materiālu iespējamo provenienci saistībā ar Broces kolekciju.

Broces kolekcija ierindojama to izcilo kultūrvēsturisko vērtību kategorijā, kas, atklājoties savam pētniekam arvien jaunu aspektos, bija un joprojām ir aktuāla, tā apliecinot filozofa Gādamera teikto: „*Lielī garazinātiskā pētījuma veikumi reti kad noveco*” (Gadamer 1999, 270). Broces mantojums ir vienlīdz piederīgs kā pagājušajam Apgaismības laikmetam, kas to rosināja, tā allaž mainīgajai mūsdienai pasaulē.

Pielikumos (11) sniegti Broces biogrāfijai un viņa kolekcijas vēsturei nozīmīgu arhivāliju (dokumentu, vēstuļu) teksti ar tulkojumiem. Uz pieejamo arhīva ziņu pamata tikuši izveidoti Broces stundu plāni Rīgas ķeizarskajā licejā (1805, 1807, 1808). Tāpat izveidots alfabētisks pārskats par Broces sastādītājiem, bet viņa nesignētājam Vidzemes muiznieku dzimtu biogrāfijām no Vidzemes muizniecības *Dzimtu un Ģerboņu grāmatām* (LVVA, 214.f., 4.apr., 15.-17.l.). Izveidots pārskats par Broces oriģinālattēliem Kerbera manuskripta *Vaterländische Merkwürdigkeiten* 1., 3., 5. sējuma (Igaunijas Literatūras muzejs, Tartu). Sastādīta Broces ģenealoģija un ģimenes vēsture.

Secinājumi

1. Pedagoģa, vēsturnieka un avotpētnieka Johana Kristofa Broces personība iezīmē būtisku paradīgu Latvijas vācbaltiešu kultūras mantojumā, kas iekļaujas vēl Apgaismības perioda izskaņas grāmatniecības, historiogrāfijas, sociālo un sabiedrisko strāvājumu lokos. Broce izveidoja manuskriptu kolekcija ir kļuvusi par Latvijas vēstures zinātnes pamatvērtību.

2. Broces dzīvesgājumā iezīmējas divas vadlīnijas : pedagoģija un vēstures pētniecība. Broce skolotāja darbam Rīgas ķeizarskajā licejā (vēlāk Vidzemes guberņas ģimnāzijā) veltījis 46 gadus (1769-1815). Broce kā konrektors, vēlāk kā virsskolotājs vecākajās klasēs mācījis latīņu valodu, matemātiku, dabaszinātnes un iemantojis nedalītu audzēkņu cieņu. Uz agrāk neapzinātu un neizvērtotu avotu izpētes balstīta Broces pedagoģiskās darbības analīze jāvisi izprast 18.gs. beigu - 19.gs. sākuma Rīgas skolu darba praksi, fiksēt darbu reglamentējošos noteikumus un tradīcijas, analizēt pedagoģu un pārvaldes aparāta ierēdņu komplicētās attiecības.

3. Broce ir viens no daudzajiem akadēmiski izglītotajiem ārvalstniekiem, kas 18.gs. ieradās Vidzemē, lai atrastu te darbu. Rīga kļuva par viņa dzīves vietu, bet vēstures izpēte – par misijas apziņas un nerimstošas pētnieka aizrautības piepildītu nodarbi. Broce savu gara identitātes apliecinājumu atrada avotpētniecībā un senatnes liecību dokumentēšanā, tāpat kā daudzi "īzvemes vēstures mīļotāji" no 18. gs. Vidzemes un Igaunijas literātū aprindām.

4. Pirmos impulsus avotpētnieciskajam darbam Broce guvis jau skolas un studiju laikā, pirmā Gerlicas un Augšluīcas pieminekļu dokumentētāja, Gerlicas skolotāja, novadpētnieka un ģeologa Šulca iespaidā. Broces kā mākslinieka-amatiera rokraksta izveide saistāma ar 18.gs. 2.pusē Sveicē un secīgi Saksijā (īpaši Drēzdenē un Leipcigā) izplatīto vedutu glezniecības un grafikas skolu jeb t.s. Aberli manieri.

5. Filozofijas un teoloģijas studijas Leipcigas un Vitenbergas universitātēs Brocem deva zināšanu kopumu, kas vēlāk veiksmīgi jāva pievērsties kam pedagoģa darbam, gan vēstures pētījumiem. Pateicoties kontaktiem akadēmiskajā vidē, Brocē atraisījās interese pret vēstures avotu vākšanu, senu tekstu un pieminekļu pētniecību, kas balstīta t.s. antikvārā virziena nostādņēs. Vitenbergas studiju laikā Broce papildus darbojās pie Apgaismības laikmetam raksturīgu enciklopēdisku izdevumu sagatavošanas, kas paplašināja viņa filoloģiski-dabaszinātnisko interešu un zināšanu apjomu.

6. Broce pētījumiem arhīvos un privātkolekcijās, senu dokumentu analīzē un krāšanai bija veltījis vairāk nekā 50 gadus. Intensīvā darbā gūtā pieredze, plašās zināšanas un izkoptā pārrakstītāja prasme kļuva par viņa rokrakstu kolekcijas un oriģināldokumentu krājuma izveides principiālo pamatu. Broces kolekcijas materiālu klāsts ir daudzveidīgs un nozīmīgs kā bibliofilijas, tā arhīvzinātnes un arheogrāfijas aspektos; avotpētnieciskā prakse rezultējies vairākos apkojuma rakstura manuskriptos – tīrakkstos, norakstos un neskaitāmās piezīmēs pie katra no norakstītajiem dokumentiem, jaukta satūra piezīmju konvolūtu sērijās, attēlu krājumos.

7. Broces kolekcija - rokrakstu un iespieddarbu krājums liecina par visbūtiskāko Broces mūža dominanti: Latvijas vēstures avotu, vietu, notikumu un personu pētniecību. Broces mantojums aplūkojams Latvijas un vienlaikus arī Krievijas impērijas Baltijas provinču (jo īpaši Igaunijas) un Vācijas vēstures kontekstā - kā vācu kultūras telpai piederīgai pārrobežu parādība.

8. Pētījuma gaitā nostabilizējies jauna atziņa, ka Broce daļu no saviem manuskriptiem (*Sylogie diplomatum, Proben von Schriftzügen, Livland am Ende des 18.Jh., Diplomata Rigensia, Abbreuiaturen*) jau sākotnēji bija paredzējis publiskai lietošanai un aprīti plašākā interesentu lokā. Par to liecina līdz pilnībai izkoptā rokrakstu forma, tehniskais izpildījums, izveidotais zinātniskais palīgaparāts (komentāri, rādītāji, glosāriji) un vārdiski fiksētā adresācija. Pierādījums, ka daudzi Broces manuskripti jau drīz pēc to radīšanas tika aktīvi izmantoti un funkcionēja sabiedrībā.

9. Virkne Broces kolekcijas rokrakstu (lielākoties avotu izraksti, melnraksti) tapuši paša krājēja privātajām vajadzībām, lai bagātinātu viņa kolekciju un kalpotu pētnieciskiem mērķiem. Broces kolekcijas noraksti daudzos gadījumos ir vienīgais ticamais un pilnīgais avots vēlāk zudušu rakstisko, vizuālo un materiālo vēstures avotu izpētei.

10. Pētījuma gaitā tikuši apzināti visi pieejamie Broces rokraksti dažādās krātuvēs; iznākumā izdevies identificēt vairākus agrāk nezināmus Broces manuskriptus (gan liela apjoma vienlaidus tekstus, gan atsevišķus īsākus darbus, tekstu fragmentus un marginālījas citu personu krājumos), kas būtiski paplašina izpratni par Broces darbības vārienu, saturu, hronoloģiju.

11. Broces dzīvesgājums, pētnieciskā darbība un mantojums liecina, ka viņš uzskatāms par vēlīnā antikvārisma virziena pārstāvi. Broces krāšanas un pētniecības metode ir antikvāra, t.i., viņš vācis visu, kas atbilst tēmai, ienākšanas secībā, ticoties uz pilnīgumu, lai iznākumā būtu iespējams rekonstruēt vēstures objektīvo ainu. Tomēr Brocem piemēris tikai izcilākajiem antikvāriem raksturīgais: prasme sistematizēt, analizēt un komentēt apkopotos materiālus. Iznākumā Broces kompetence ļāvis viņam veidot, atkārtoti papildināt un labot vēstures aprakstus, kas apliecina Broces darbību historiogrāfijas jomā. Lai gan Broce formāli uzskatāms par antikvāru jeb vēsturnieku – amatieri, tomēr viņa icidinātā

Livonijas rakstīto un lietisko avotu pētniecības metodika, dokumentu aprakstīšanas terminoloģija liecina par augstas raudzes profesionālām prasmēm.

12. Broci, tāpat kā citus antikvārus, īpaši interesēja arheoloģiskie un memoriālie pieminekļi ar uzrakstiem – monētas, kapakmeņi, plāksnes, ko uzskatīja par drošākām vēstures liecībām nekā rakstītos avotus. Broces rokrakstu mantojums liecina, ka viņš ir pirmais, kas iedibinājis senās Livonijas memoriālās kultūras pieminekļu (jeb monumentālo avotu) pētniecības tradīciju.

13. Broces rokrakstu salīdzinošā analīze liecina, ka viņa pētījumi Rīgas rātes arhīvā 18.gs. 80.-90. gados, darbi Vidzemes bruņniecības pasūtījumā pie Kēnigsbergas Slepēnā ordeņa arhīva dokumentu norakstiem (1809-1816) un pie Vidzemes muižniecības *Dzintu grāmatas* un *Gerboņu grāmatas* (18.gs. 80. - 19.gs. sāk.) būtiski bagātinājuši Broces kolekcijas daudzveidīgo materiālu klāstu. Broces vasaras laika ceļojumi pa Vidzemi bieži varēja būt saistīti ar vajadzību strādāt pie daudziem muižniekiem mājās, pēc to pasūtījuma pētot mājas arhīva dokumentus un veidojot ģenealoģijas. Tādējādi arī daudzās Vidzemes ainavas krājumā *Monumente* var tikt uzlūkojamas par pierādījumu tam, kur, kad un pie kāda muižnieka Broce devies dokumentu pētījumu.

14. Broces pētnieciskās intereses organizāciju iekļāva viņu t.s. apgaisotāju sabiedrībā, kas, neraugoties uz profesiju un piederību kārtai, 18.gs. beigās bija izveidojusies Latvijas un Igaunijas intelektuālajā telpā. Broces domubiedri un koreponentu lokam piederēja teologi, literāti un bibliofili, vēsturnieki un juristi, mākslinieki. Tāpat uz interešu kopības pamata veidojās komunikācija un ilgstoši neformāli kontakti kā ar Vidzemes muižniecību, tā ar Rīgas patriciātu. Par Broces privāto kontaktu loku netiešas ziņas sniedz viņa kolekcijas materiāli (kā zīmējumi un rokraksti, tā daudzie vēltījuma iespieddarbi), kas tikuši iegūti no Brocem labi zināmām personām.

15. Uz epistolārā mantojuma, Rīgas draudžu metriku un dokumentu analīzes pamata rekonstruēts Broces sociālo kontaktu loks, fiksēta ģimenes vēsture. Secināms, ka Broces ikdienas dzīve un darba attiecības veidojās pilsoniskajā vidē, kas atbilst viņa izcelsmei un sabiedriskajam stāvoklim. Broce raksturojams kā paties Vidzemes patriots, kura organiskā vide ir vācbaltiešu intelektuālās aprindas.

Noslēgums

Kā Broces biogrāfijas rekonstrukcija, tā viņa manuskriptu avotkritiska analīze un izvērtējums promocijas pētījumā ļāvisi nonākt pie vairākiem principiāli jauniem atzinumiem:

Broces kā mākslinieka-amatiiera rokraksta ģenēze saistībā ar t.s. Aberli –Zinga skolu ļauj jauna skatupunkta novērtēt kā Broces, tā viņa sekotāju Latvijā piederību Eiropas mākslas norisēm un tagad atteikties no uzskata par Broci kā par savrupu, pašmācībā lokāli un norobežoti veidojušos amatieri. Broces līdžpētījumu manuskripts *Monumente* uzskatāms par spilgtāko apliecinājumu Broces novadpētnieciskajām interesēm un mākslinieka spējam. Tomēr jau skolas laikā veidojusies ievirze uz vēstures izpēti ļauj pamatot vēlāk vērojamo, bet līdz šim pētījumos nefiksētu likumsakarību: Broces radīto skatu un attēlu kopums ir viņa daudzpusīgo un sistemātisko vēstures pētījumu rezultāts, nevis tikai estētiski-māksliniecisko interešu un vaļasprieku liecība.

Broce uzskatāms par virknes Latvijas vēstures palīdzinātņu –, diplomātikas, paleogrāfijas, sfragistikas, numismātikas, ģenealoģijas pamatlicēju. Broces avotpētnieciskajai praksei piemīt izteikta un konsekventi ievērota metodoloģija, kas attiecas pirmkārt uz diplomātikas, paleogrāfijas, sfragistikas, numismātikas, ģenealoģijas un heraldikas materiālu izpēti un fiksāciju.

Broces manuskriptu analīzē pamatojams principiāli svarīgs, jauns secinājums, proti, Latvijas senākā posma avotkritisko pētījumu metodoloģiju (1808-1809) pirmais izstrādājis un praktizējis tieši Broce. Empiriskā ceļā iegūtā bagātā pieredze tikuši fiksēti reglamentējošos dokumentos (1809) un kalpojuši par paraugu citiem avotpētniekiem. Tādējādi Broces manuskripti (vairāki nepublicēti rokraksti) dod pamatu saukt Broci par Vidzemes latīņu paleogrāfijas pamatlicēju.

Īpaša Broces radīto rokrakstu vērtība ir simtiem viduslaiku dokumentu faksimilnoraksti jeb zīmējumi. Broces izplatotie faksimilnoraksti ir gadsimtiem senas rokraksta grāmatniecības tradīcijas garā tapusi šedevri. Visā Eiropas 18.gs. diplomātiskā un historiogrāfijā nav atrodams līdzīgs precedents nedz kvalitātes, nedz apjoma ziņā; tā ir Broces darbības izvērtējumam un vienlaikus Latvijas avotpētniecības vēsturei būtiski jauna atziņa.

Atziņa par Broces ilglaicīgo sadarbību ar Vidzemes bruņniecību un Rīgas rāti, par ko ļauj spriest Broces kolekcijas analīze kontekstā ar LVVA materiāliem, ir kardināla novitāte gan Broces dzīvesgājuma kontekstā, gan 18.gs.beigu-19.gs.sākuma Latvijas kultūrvēsturē un historiogrāfijā. Broces rīcības motivācija un viņa darba patiesie mērķi līdz šim šajā aspektā nav tikuši skaidroti, argumentācija viņa darbam tikuši meklēta Broces individuālajā pētniecā un vēsturnieka interesē, bet nevis kopsakarā ar Rīgas pilsētas administrācijas un Vidzemes muižniecības pasūtījumu.

Apstiprināta hipotēze, ka Broces manuskripti un publikācijas liecina par apziātu, mērķtiecīgu un sistemātisku vēlmi darboties zinātniskās historiogrāfijas laukā, pie tam secināms, ka kolekcija nav tapusi nejausū impulsu iespaidā vai haotiski. Pētījums ļauj secināt, ka Broces darbība iezīmē Latvijas vēstures t.s. diletantisma perioda noslēgumu un profesionālās vēstures zinātnes sākumu.

Pētījuma *summa summarum* izsakāma atziņā, ka Broces dzīvesgājums un kolekcija liecina par vienotās Eiropas zinātnes telpas esamību, kas rosināja zināšanu tālknodošanas procesus, akadēmisko zinātņu veidošanos 18.- 19. gs., kā Latvijā, tā Vācijā un Krievijā. Broces kolekcija kā pilnībā saglabājies polifonā Latvijas kultūras un intelektuālā mantojuma ūnikums ir organiski integrējies Eiropas laiktelpā.

Avoti un literatūra

Avoti

Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka

- Brotze, J.Chr.** Abreviaturen des dreizehnten Jahrhunderts, aus livländischen Urkunden gezogen. [no 1786 līdz 1804] 38 Bl. Rokr. Inv.nr. R5031.
- Brotze, J. Chr.** Annales rigenses Nachricht von der Stadt Riga Seit ihrer Erbauung bis auf unserer Zeiten aus den besten Schriftstellern und Documenten gezogen I.C.B. 542 S. Ap 1782.-?. Rokr. Inv. nr. R 4981. Saturā arī : Visbijas pilsētas tiesību (ap 1270) noraksta fragments, Bl. 7a-b.
- Brotze, J. Chr.** Livland am Ende des achtzehnten Jahrhunderts oder topographische Beschreibung deßelben nach der Ao. 1783 eingeführten Statthalterschaftsregierungⁿ [Pēc 1798, turpināts ap 1802 – 1803]. 268 S. Rokr. Inv. nr. R 4975.
- Brotze Livonica 1:** Auszüge aus Einer alten geschriebenen Liefländ: CHRONICA von Jürgen Helms welche der Landrichter des Rigisch. Kreyßes H. v. Aderkas. besitzt u. die den Titel führt Warhafftige auß Copiae derre Lyfflandische Vndt Churlandische Chronica (...). [Brotze J.Chr. Ca 1771.] 150 S., Ill. Noraksts , izvilkums. Rokr. Inv. nr. R 4982.
- Brotze, J.Chr.** Proben von Schriftzügen liefländischen Urkunden und Handschriften vom J. [1300] bis zum J. 1561 sorgfältig zusam[m]en getragen und erläutert von Johann Christoph Brotze. Riga, 1799. 261 Bl. Rokr. Inv. nr. R 4978.
- Brotze, J.Chr.** Sylloge Diplomatum Livoniam illustrantium. Bd.1-2. 1786-1788- pēc 1810. Bd. 1: 327, [31] Bll. Bd. 2: 323 Bll. Inv. nr. R4978, R4979.
- Brotze, J.Chr.** Sammlung verschiedner Liefländischer Monumete. Prospecte, Münzen, Wapen Erster bis Zehner Theil (Brotze Monumete, 1-10). Inv. nr. R 4962-4971
- Ms. 702a.** HISTORIA THEOLOGIA tradita a Matthiae Schroeckio J.Ph.d extraord. J.Kr. Broces rokr. B.v, b.g. [Leipzig, 1766-1767]. [1, 201] S. Broces paginācija: S.1-70;
- Ms. 701a.** Praelectiones J.Matth. Schroeckhii Prof. Poes. Publ: in Historiam Eccles: duce Adamo Rechenbergio. B.v, b.g. [Leipzig, 1766-1767. J.Kr. Broces rokr., vācu un latīņu val. [134 S.] Pie inv. nr. R 4484

LVVA

8.f., 1.apr., 42.-42c.l. Diplomata Rigensia Descripta a J.Chr. Brotze. Bd.1-4.

Vidzemes muižniecības Dzimtu un Ģerboņu grāmatas

- 214.f., 4.apr., 15.l. (Vidzemes guberņas imatrikulētās muižniecības dzimtu biogrāfijas un ģerboņu kopojums. 1797-1800. IV (turpinājums), V-VI klase)
- 214.f., 4.apr., 16.l. (Vidzemes muižniecības dzimtu biogrāfiju un ģerboņu kopojums. Matricel-Acta. Specialien A bis J.).
- 214.f., 4.apr., 17.l. (Vidzemes muižniecības dzimtu grāmata. I-IV klase, 172 dzimtas). 503 l.p.

7363.f., 5.apr., 91.l., 2.-4. l.p. (Vēstule Vilhelmam Frīdriham fon Ungernam-Šternbergam (*Ungern-Sternberg*): Livonijas dokumenti (164) no Senāta metriku arhīva Pēterburgā (saraksts); pielikumā J.Kr. Broces norādījumi (*Nota*) par dokumentu pārrakstīšanas metodiku. Pēterburga, Rīga, 1808. Ungerna-Šternberga noraksts. Vācu val.)

Igaunijas Literatūras muzejs, Tartu (Eesti kirjandusmuuseum)

Körper, E.Ph. Vaterländische Merkwürdigkeiten Erster Theil Topographie und Geschichte, der vornehmsten alten Schlößer, Klöster und anderer merkwürdiger Örter in Lief- Ehst und Curland in alphabetischer Folge mit gehörigen Grundrißen und Abbildungen ins Licht gestellt durch Eduard Körper Prediger zu Wendau. 1802. 310 Bl. ÖES MB 56.

Körper, E.Ph. Vaterländische Merkwürdigkeiten. Dritter Theil. Miscellaneen der Liefländischer Älterthümer mit Handzeichnungen von Eduard Körper. 1802. [218] Bll. Abb., Grav. Inhalt: Bl. 215b-216b. ÖES MB 58.

Körper, E.Ph. Vaterländische Merkwürdigkeiten Fünfter Theil Materialien zur Geschichte und Topographie aller Städte Lief und Ehstlands. Mit vielen und getreuen Abbildungen gesammelt von Eduard Körper Prediger zu Wendau. 1803. [3] Bl., 436 , [4] S.: Abb. Inhalt: Bl. 2. ÖES MB 60.

Vereinigungsurkunde der Liv-, Est- und Kurländischen Ritterschaft über die Anfertigung von Kopien von Urkunden im geheimen Archiv und in der Königlichen Schlossbibliothek in Königsberg... Riga, Mitau, Reval, im Januar 1809. 6 Bl. EAA, 854.2.69

Literatūra

- Assmann 1988** Assmann, J. *Kollektives Gedächtnis und kulturelle Identität*. In: Kultur und Gedächtnis. Hrsg. Jan Assmann, Tonio Hölscher. Frankfurt am Main, 1988, S.9-19.
- Assmann 2000** Assmann, J. *Das kulturelle Gedächtnis*. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen. 3. Aufl. München: Beck, 2000. 344 S.
- Breisach 2007** Breisach, E. *Historiography: ancient, medieval, & modern*. University of Chicago Press, 2007, p. 193-194.
- Broce Zimējumi** Broce, J. Kr. *Zimējumi un apraksti*. 1. -4. sēj. Rīga: Zinātne, 1992-2007.
- Brozce Estonica 2005** Brozce, J. Chr. *Estonica*. Herausgegeben von Ants Hein, Ivar Leimus, Raimo Pullat, Ants Viires. Tallinn, Estopol OU, 2006. 619 p.; ill.
- Dragonetti 1769** [Dragonetti, G.] *Abhandlung von den Tugenden und ihren Belohnungen als eine Fortsetzung der Abhandlung von den Verbrechen und ihren Strafen*. Aus dem Französischen. [Übers. ins deutsch von Brozce J Chr.] Riga: bey J.F. Hartknoch, 1769. 88 S.
- Grave 1815** Grave, K. L. *Die Feierlichkeit des 16. Septembers im Rigischen Gymnasium*. *Rigische Stadt-Blätter*, No. 38, 1815, den 21. September, S. 309- 310.
- Gadamer 1999** Gadamer, H.G. *Patiesība un metode: filosofiskas hermeneitikas pamatizjēmes*, tulk. I. Šuvajevs, Rīga, Jumava. 1999. 508 lpp.
- Huizinga 2003** Huizinga, J. *Zadachi istorii kulturi [Huizinga J. Tasks of cultural history]*. In: Huizinga, J. *Homo ludens. Chelovek igrajushchij: statji po istorii kulturi [Huizinga J. Homo ludens : articles on the history of culture]*. Moskva, : Airis press, 2003, pp. 227-287.
- Leväns 2005** Leväns, A. *Jana Asmana kultūratmiņas teorija*. No: *Kentaurs XXI*, Nr. 38 (2005, dec.), 14.-17.lpp.; bibliogr.
- Schultz 2005** *Johann Gottfried Schultz (1734-1819): Görlitzer Stadtbeamter, Oberlausitzer Zeichner, Herrnhuter Bruder*. Red. Ines Anders, Jutta Hilbig, Christina Hübner. Hrsg. von der Stadtverwaltung Görlitz, Städtische Sammlungen für Geschichte und Kultur, Kulturhistorisches Museum. Begleitpublikation zur Ausstellung im Kulturhistorischem Museum Görlitz, Barockhaus Neißstraße 30 vom 16. Juli bis 13. November 2005. Görlitz: Verlag Gunter Oettel, 2005. 110 S.: Ill. (Schriftenreihe der Städtischen Sammlungen für Geschichte und Kultur N.F. 39).
- Soderini 1487** [Soderini, Francesco di Tomaso, Franciscus de Volterra]. *Instrumentum inhibitionis [et Innocentius VIII]*. Bulla 28.7. 1487]. [Cöln: Ulrich Zell], 1478. 1 fol. GW 10291.
- Sonntag 1820** [Sonntag, Karl Gottlob]. *Das Russische National-Museum* [Rezension ueber d. Buch von Wichmann, *Russlands National-Museum*. Riga, 1820. 28 S. in gr.8*]. In: *Rigische Stadt-Blätter für das Jahr 1820*. Nro. 38, den 21. September, 1820, S. 233-236.
- Taimiņa 2009** Taimiņa, A. „...aus āchten und unverfälschten Quellen“: Ernst Hennig, Wilhelm Friedrich Freiherr von Ungern Sternberg, Johann Christoph Brozce und ihre Arbeit an den Dokumenten aus dem Geheimen Archiv in Königsberg. In: *Forschungen zur Baltischen Geschichte* 4. Herausgegeben von Mati Laur und Karsten Brüggeman, unter Mitwirkung von Anti Seklart, Andris Levans und Konrad Maier. Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2009, S. 115-144.
- Taimiņa 2011** Taimiņa, A. *Jirgena Helmsa hronika : oriģināls, noraksti, attēlu pārceļojumi un pārveidojumi*. No: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas atnava* Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Letonikas programmas konferences materiāli. Rīga: LZA Vēstis, 2011. 240.-269.lpp.; att.
- Thiel 1823** ... Thiel, M. *Vierte Jahres-Rechenschaft von den zum Besten der versorgten Freischüler eingegangenen Beiträgen und deren Anwendung vom 5.Juli 1822 bis zum 5.Juli 1823 [ferner bis zum 5. September]*. 8 S. In: *Rigische Stadt-Blätter*, Nr. 46, 1823, den 14. November; Beilage nach S. 392. Im Inhalt: auch über Verkauf d. lithogr. Portäts von Brozce; S. 7,8; über Empfang einen Nachträges zur Sammlung Brozce von seinen Erben am 5. September 1823; mit Verzeichniss, S. 5-7.
- Tielemann 1820** T- nn G. [Tielemann, Gotthard Tobias]. *Einiges über die vaterländische Sammlung des Hrn. Rath Brozce*. In: *Rigische Stadt-Blätter*, Nr. 42 (den 19. October), 1820, S. 261-266.

Interneta resursi

- Gombrich 1960** Gombrich E. H. *Art and Illusion: A Study in the Psychology of Pictorial Representation*. London: Phaidon, 1960, p. 56.-59, 63. articles on the history of culture (PDF publikācija tiešsaistē, skatīts 07. 17. 2011) Pieejams : http://www.4shared.com/document/GGLvh3KR/Gombrich_-_ART_AND_ILLUSION.htm (Phaidon Press: 2000. 315 p.)
- Momigliano 1950** Momigliano, A.D. *Alte Geschichte und antiquarische Forschung*. 21 S. [1950]. In: *Ancient History and the Antiquarian, Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 13, 1950, 285–315. (PDF publikācija tiešsaistē, skatīts

18.02.2012). Pieejams: http://altegeschichte.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/inst_alt_ges_altertum_papyr/Momigliano.pdf.

Obshchij gerbovnik 1803 Obshchij gerbovnik dvorjanskih rodov Vserosiiskoy Imperii [General armorial of gentry family of the Russian Empire]. T.1-4. S.Peterburg: S.e., 1803-1809. T. 1 1803. (digitalizēta kopija tiešsaistē, skatīta 18.02.2012). Pieejams: <http://gerbovnik.ru/arms/175.html>.

**UNIVERSITY OF LATVIA
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES**

Aija Taimiņa

**JOHANN CHRISTOPH BROTZE'S (1742-1823) BIOGRAPHY AND HIS
MANUSCRIPTS COLLECTION IN THE ACADEMIC LIBRARY
OF THE UNIVERSITY OF LATVIA**

Summary of Doctoral Thesis

Submitted for the Doctor degree of Philology of Communications studies
Subfield of Library Sciences

Rīga, 2013

The doctoral thesis
was carried out:
at the Chair of Information and library studies
Faculty of Social Sciences, University of Latvia,
from **2006** to **2012**.

EIROPAS SAVIENĪBA

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

With the support of European Social Fund, Project „Support for doctoral studies at University of Latvia”

The thesis contains the introduction, six chapters, reference list, 11 appendices and commentary.

Form of the thesis: dissertation in the social sciences, library studies

Supervisor : Dr. philol., Prof. Viesturs **Zanders**, **UL**

Reviewers:

- 1) Dr. habil. philol., prof. Janīna **Kursīte-Pakule**, **UL**
- 2) Dr. hist., prof. Vita **Zelče**, **UL**
- 3) Dr. hist. prof. Gvido **Straube**, **UL**

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Literature, Folklore, and Art,
University of Latvia, at 19.03 on 14

2013, Faculty of Humanities, Riga, Visvalža street 4a

The thesis is available at the Library of the University of Latvia, Raiņa Blvd. 19, room 203.

This thesis is accepted for the commencement of the degree of Doctor of philology
on 27.11, 2012 by the Doctoral Committee of
Literature, Folklore, and Art, University of Latvia.

Chairman of the Doctoral Committee
Secretary of the Doctoral Committee

Dr. Philol. Ausma Cimdiņa
Dr. Philol. Iveta Narodovska
© University of Latvia, 2013
© Aija Taimiņa, 2013

Summary

Johann Christoph Brotze's (1742-1823) biography and his manuscripts collection in the Academic Library of the University of Latvia

Summary of Doctoral Thesis

Submitted for the Doctoral Degree in Philology

AJJA TAIMIŅA

The research was carried out in the Faculty of Social Sciences of the University of Latvia from 2006 to 2012.

Scientific supervisor: Prof. Dr. Philol. Viesturs Zanders (University of Latvia)

The research work *Johann Christoph Brotze's (1742-1823) biography and his manuscripts collection in the Academic Library of the University of Latvia* is an interdisciplinary research into humanities that deals with the distinguished personality in the cultural history of Latvia, reconstruction of his biography and analysis of his activities, and thus deals with problems of library history, book publishing, research of primary sources and historiography. It is obvious that Johann Christoph Brotze, teacher, researcher of primary sources and bibliophile, is one of the most outstanding personalities of Enlightenment in Latvia and the Baltics. Brotze's collection of manuscripts and books (altogether 599 volumes) has become the treasure, a testimony of the historical continuity and a symbol of the identity of the Academic Library of the University of Latvia.

The research has two main trends: *first* the research of Johann Christoph Brotze's biography and activities, based on recently acquired sources and documents; *second* scholarly evaluation of his collection. Brotze's biography and activities have been investigated in the context of the respective social tendencies in Latvia, Estonia, Russia and Germany. Both the research trends make the cultural heritage of the Baltic Germans a topical issue.

An overview of the history of Vidzeme Gymnasium (former Riga Imperial Lyceum) and education in Riga has an important place in the research work. Issues concerning the first university in the Baltics – Tartu University (renewed in 1802) – an intellectual dominance of Baltic Germans of Russian Empire and the pedagogically- administrative centre of Vidzeme province school system have an important place in the research.

The research consists of an introduction, six chapters, conclusions, list of sources and literature, supplements (11) and commentaries. The size of the work: 288 pages.

Key words: Johann Christoph Brotze, biography, manuscript collection, Latvian historiography, library history, research of primary sources.

General Description of the PhD Thesis

The collection of manuscripts and books written by Brotze, in Görlitz (Germany) born teacher of Vidzeme Province Gymnasium, researcher of sources, artist-amateur and bibliophile, has become a treasure, proof of historical continuity and symbol of library's identity of Academic Library of University of Latvia (hereinafter ALUL). Every library as historical memory institution has specific, concrete action strategy, which focuses primarily on the most ancient and valuable part of collection, namely on research of manuscripts and rare books. Ancient books and manuscripts have an unique ability to record mental and material culture of epoch both at regional and national, as well as at overall human scope. While the level of research, the intensity and quality of collection verifies maintainance of cultural heritage, its inheritance and principle research priority of succession in the humanities field.

The actuality of topic has been highlighted in recent years in the guidelines for cultural and natural heritage protection of European Union and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Documentary heritage, including manuscripts, printed materials and their collections are considered as one of the forms of cultural heritage. UNESCO programme „Memory of the World” was established in 1992 with the aim of preserving the world's documentary heritage, to expand access to and enhance the cognition of it around the world, regardless of the origin of the document.

Over the centuries collections of scientific libraries evolved naturally based on inherited, donated and purchased collections of private libraries and based on collections of bibliophiles. History as a discipline is impossible without sources, but it is also not possible without historiograph and more recently the science of history with an active interest not only looks at the diversity of written sources, but also at the personality of researcher of sources-depositor-historiograph-scientist. To a large extent it relates to human sciences of the last years of the 20th century which is typical as so-called anthropological turn which in various areas emphasizes the role of personality and the moment of subjectivity.

Quite naturally that the research of actual subjective aspect in studies of humanities (especially in anthropological studies) is primarily important in the context of bibliofily and collecting traditions, which is one of the most actual topics of modern library science. However, the history of Latvia's libraries has rather fragmentary focused on the collectors' personality, especially on bibliophiles and collectors of the earliest period (15th - 18th century). Admittedly, the analysis of the tradition of bibliofily in Latvia provides valuable material for comparative studies in intellectual history, which shows simultaneity and interaction, openness for influences of diverse cultural models of certain region's nationally and socially stratified society.

1.1. Aims and Objectives of the PhD Thesis

There are two main objectives of the PhD thesis: 1) research and reconstruction of curricula and activity of Johann Christoph Brotze, 2) scientific assessment of his collection. At the level of both aspects, the PhD thesis addressed issues are chronologically related both to the epoch of Enlightenment, namely, the end of a Early New Period in the end of 18th century, as well as with the beginning of modern times years in the first quarter of the 19th century.

Object of the study is primarily a biography of Johann Christoph Brotze. The issues of reconstruction of biography are inextricably linked to second object of the PhD research, namely manuscripts' collection of Brotze. By term „Brotze Collection” traditionally are understood manuscripts and set of printed materials (in total 599 volumes), which in 1823 arrived into the library's collection of Riga city, and are now stored in ALUL's manuscripts and rare books' collection. As shown by the two Brotze's compiled catalogs (in 1821 and in 1821-1823), his collection contains books, small printed materials, ancient documents and their faximilcopies, his own and others manuscripts, original images and graphic art, stamp varnishes.

Brotze heritage is a unique set of materials where can be found thematically, factographically and chronologically diverse, but unsystematic materials, including a large number of unique, any else unfindable historical sources. Impressive collection of Brotze's drawn and collected pictures - the 10-volume manuscript *Sammlung verschiedener liefländischer Monumente, Prospect Münzen etc.* (hereinafter *Monumente*, from the manuscript selectively chosen pictures and descriptions published: Broce Zimējumi 1992-2007; Brotze Estonia 2006) has offset his collection's textual and factographical material, i.e., manuscripts and printed materials which higgledy-piggledy are collected in dozens of volumes, namely manuscripts' series *Rigensia, Livonica, Miscellanea, Vermischte Schriften*. Similarly, only few high-volume manuscripts of his collections have earned a detailed description and evaluation of research critics. Least been studied with Brotze authorship related manuscripts which are held in other archives and libraries. There has not been objectively evaluated and fully analysed Brotze's contribution to Latvian history's research of sources: his prepared ancient texts faximilcopies are the only evidence of the the originals during the period of time. Therefore Brotze's collection at ALUL is analysed in conjunction with the other parts of Brotze's manuscripts - at Latvian State Historical Archive (hereinafter LSHA) of the Latvian National Archive, Tartu University Library, the Estonian Historical Archive, Estonian Literary Museum.

The volume of PhD research set constraints of the topic: in-depth analysis of *only with Brotze authorship related manuscripts* of his collection. There have not been investigated several in Brotze collection occurring materials' groups, namely, printings and his library's books, manuscripts of others. Nor the Brotze's manuscript *Monumente* has been

analyzed in detail, which has been studied over the period of edition. These materials are used in those cases where it was necessary during the research of other Brotze's manuscripts.

Admittedly, Brotze legacy is still not fully available to scientists because of a number of interrelated reasons:

1. Chronology of developing collection and history of the collection is not analysed in accordance with its creator's Brotze's curricula, therefore many reasons and circumstances of many manuscripts are not clear which in turn prevents adequately to assess them. Also Brotze's contribution in his native Görlitz is not actually known.

2. The content of collection is not fully discovered: most of the manuscripts have not been scientifically processed in accordance with the requirements of archivalism and bibliography.

3. Still in the work of research of sources there has not been established origin, authorship, chronology of writing, production methodology for many Brotze manuscripts in collection (mostly undated copies), there have not been also identified origins of texts.

During the research, there were proposed several **hypotheses**:

1. The history of Brotze's collection is seen as part of the depositor's life story, while the collection is a peculiar historical entity having substantive and material unity.

2. Analysis of character of Brotze's research activities as biographical aspect focuses on the relationship between his personal interests, private initiative, and to him entrusted paid ordered jobs.

3. Brotze's in content diverse and unsystematic collection however shows that in his depositor's work there can be traced presence of systematic material selection principle.

4. Brotze's life story and his activities as researcher of sources indicates that he can be considered belonging to the so-called direction of antique historians – amateur, bibliophile and researcher of sources, but his activities have the hallmarks of a professional historian.

During the research, the assumptions were tested analysing from various aspects and evaluating the most unknown sources, describing similarities and differences and searching for unique and multiplying.

The **novelty and importance** in the humanities field lies in several aspects.

1. The PhD thesis is the first detailed description of Brotze's biography and activity, which is firmly based on sources.

2. Brotze's curricula and activity represents a significant paradigm of the Baltic German cultural history. Identification of Brotze's social networking, fixation of his peers and students' personalities reveal his role and place in society. Brotze's biographical reconstruction allows to make a reasoned judgment on the two dominants in his life - his Professional activity in pedagogy in context of Riga educational history and in collection and research into the history as personal interest guideline.

3. Analysis of Brotze's activity and his collection provides little known facts about origins of Latvian history as a scientific discipline in the second part of the 18th century, Brotze's role in Latvian archivalism, historiography, paleography, diplomatic development.

4. The research makes a significant contribution to the Latvian and European library history, tradition of bibliofily and in handwriting book study, so raising the culturally and historically important collection.

1.2. Research Methods

The fundamental basis of the research is a *systematic approach*. The used tool in the PhD thesis is a set of the research techniques of traditional and special history and historiography, especially codicology and paleography, sources' critics and text analysis methods which make it possible to scientifically describe manuscripts of 15th-19th century. Similarly, during research of collection of rare books there had to be used methods of book and library history, as well as ancient printing materials description and bibliographic methods. As well there should be mentioned *biographical reconstruction method*, which in combination with the *genesis or descriptive* approach effectively allows to see the development of phenomena, which in turn closely is related to the *chronological method*, which requires to analyze the problems of the research in the writing order. *Historically comparative method* allows to in-depth detect and describe the most important periods in the long biography of collection. *Discourse analysis method* is used when it is necessary to discover how social conditions and limitations have impact on the depositor and the researcher's motivation, and develops the content of collection. In order to analyze iconographic material there was used *discourse analysis and content analysis*, focusing on parts of the selected material, and assumptions about the social functions, public perception and relevance.

The **theoretical basis** is based on primarily the opinions of theories of philosophy, history, culture, social sciences, and secondly, thoughts of theoretical book science. The fact-oriented study is conceptually based on knowledge of hermeneutics and in its context – the cultural memory theory.

Hermeneutics is the methodological basis for text analysis of handwriting, interpretation and transfer, causation finding, defined as the philological-cultural study intersection situation. German philosopher H.G. Gadamer (1900-2002) characterizes hermeneutical approach in the concise statement: „If a philologist understands a given text, i.e., understands himself in the text's given sense, then the historian also understands the large-scale, his guessed world history's text, which any transferred text is just a meaning's fragment, the letter, and also he understands himself in the great text“ (Gadamer 1999, 321). Brotze's as a historian's activity in historiography field could be regarded as the aspect of Jan Assmann (*1938) cultural memory concept (Assmann, 1988, Assmann 2000, Levāns 2005), which is based on three variables - memory, culture, and individual and/or group, which is closely interrelated. In the humanities research conceptually important findings are summarized by culture historian Johann Huizinga (1872-1945) works. Huizinga reasons why the

historical value of the study lies not only in the selection of facts and in the accuracy of the investigated components, but also in the complex *process of identifying* the source, resulting in a significant source of topic *detection* (Huizinga 2003, 227-287). Key to understanding of pictures and evaluation criteria should be sought in the context of art history. Art historian's and theorist's Ernst Hans Gombrich's (1909-2001) philosophical and historical reflections of the truth and the illusion of a work of art (Gombrich 1960) offers new possibilities of interpretation of Brotze's collection's culturally-historical objects and landscapes.

1.3. Probation of the PhD thesis

Reports of Scientific Conferences (Congresses, Workshops)

1st October 2011: to Ikšķile history dedicated scientific conference, organized by the Institute of History and Society of University of Latvia and establishment „Zaļās salas”: *The Human Environment and Text: Ikšķile and its citizens during the Middle Ages and early modern times (13th-18th century)*. Report: *S.Meinhard epitaph in the Riga Cathedral and Johann Christoph Brotze*.

30th September 2011: International scientific conference of University of Latvia *Gender, literary convention and creativity*. Report *Karin Gyllenstierna-Meck - 17th century's writer in Vidzeme* (also contains materials of J.C.Brotze's collection).

12th February 2010: 68th Conference of University of Latvia, Section of Library and Information Sciences. Report *J. K. Brotze and his work with archival documents as research of sources at the Prussian Privy State Archives (Königsberg)*

14th April 2010: Latvian Librarians' Society's 14th Conference.

Report on *Riga's most beautiful books of the end of the 15th century, Reinhold Soltrump and Northern Renaissance* (also contains a newly discovered ancient to Livonia addressed incunabula in Brotze's copy).

16th June 2010: Latvian Academy of Sciences' (LAS) Conference *Culture sources and the Latvian landscape*. Report *Jürgen Helms Chronicles: on the original, copies, image reconstruction and journeys* (in content about Brotze's scripts and his collection).

12th June 2009: International conference *Reformation in Latvia in 1522* organized by Luther Academy. Report *Luther's letters to Riga and citizens of Riga* (also contains a contribution of Brotze to transcribing and commenting Luther's manuscripts at ALUL).

17th May 2007: Riga History and Navigation Museum Column Hall (formerly the library) 220 years anniversary conference. Report: *Vision of Ideal Library in the end of the 18th century*: Christoph Haberland's and Johann Christoph Behrens' tribute to their city and fellow citizens.

Scientific Publications

Taimiņa, A. *The oldest known to Riga and Livonia addressed incunabula (1487) and Brotze's transcripts*: [on the Pope approved and Francesco di Tommaso Soderini, Bishop of Volterra (1453-1524) announced interdict for Riga city; printed material, which was nailed to St. Gertrude church's door]. LAS Sciences. 2012, No. 4, pp. 106-119.; ill. Summary provided in German.

Taimiņa, A. „*Our first antiquity*” of Bishop Meinhard's epitaph at Riga Dome Cathedral, Riga City Council and Johann Christoph Brotze, 9 p. Accepted for publication for edition of the Ikšķile Almanach 4th edition. Ikšķile, 2012 (December).

Taimiņa, A. Chronicles of Jürgen Helms: original, transcripts, journeys of images and remakes: [in the middle of the 17th century written, but later lost critical sources' analysis of Jürgen Helms' illustrated chronicle based on Archives' transcripts of texts of the 17th-18th century and firstly based on transcript written by Johann Christoph Brotze available at ALUL]. From: *Cultural Sources and Latvian landscape*. Riga: Publishing House „Latvian Academy of Sciences”, 2011, pp. 240-269, Fig., Summary provided in German. (Letonica's library).

Taimiņa, A. *Karin Gyllenstierna - Meck - 17th century's writer in Vidzeme*: abstracts provided in Latvian and English. From: *Gender, literary convention and creativity*: international scientific conference, Riga, University of Latvia, 29.IX-01.X, 2011: Abstracts. Riga: Publishing House of University of Latvia, 2011, 27 p.

Sangmeister, Dirk, Taimiņa, Aija. *Als russischer Offizier im Kreis des Rigaer Propheten Clubs. Einige Nachrichten über die Vorfälle in Polen und im Baltikum (1792-1796)*. In: *Sangmeister Dirk. Seume und einige seiner Zeitgenossen*. Erfurt: Ulenspiegel Verlag, 2010, S.15-81. (Deutschlands achtzehntes Jahrhundert. Bd.2).

Taimiņa, A. „...aus ächten und unverfälschten Quellen”: *Ernst Hennig, Wilhelm Friedrich Freiherr von Ungern Sternberg, Johann Christoph Brotze und ihre Arbeit an den Dokumenten aus dem Geheimen Archiv in Königsberg*. In:

Forschungen zur Baltischen Geschichte 4. Herausgegeben von Mati Laur und Karsten Brüggeman, unter Mitwirkung von Anti Seklart, Andris Levans und Konrad Maier. Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2009, S. 115-144.

Taimiņa, A. *In 1774 in Riga St. Jacob's Church founded upright embedded man: versions and additions for Johann Christoph Brotze's commentaries.* From: Art History and Theory, 2009, No. 12, pp. 58-70, Fig. Summary provided in English.

Rec.: Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa. 8 (2010), S. 303, see online at Review Platform for European History (<http://www.recensio.net>):

(http://www.recensio.net/rezensionen/zeitschriften/jahrbuch-des-bundesinstituts-fur-kultur-und-geschichte-der-deutschen-im-ostlichen-europa/-/18-2010/ReviewJournal756333816?set_language=en)

Taimiņa, A. *Vision of the ideal library in the end of the 18th century: Christoph Haberland's and Johann Christoph Behrens' tribute to their city and fellow citizens* [on Riga City Library in the end of the 18th century] From: Art History and Theory, 2007, No. 8, pp. 62 -71., Fig.

Brotze, Johann Christoph. *Estonica.* Herausgegeben von Ants Hein, Ivar Leimus, Raimo Pullat, Ants Viires. Tallinn, Estopol OU, 2006. 619 p.; ill. A. Taimiņa also in the editorial board (work with Brotze's scripts, transcription, edition).

Johann Christoph Brotze: a tribute to Estonia: series of original materials and exhibition journeys in Estonia. Exhibited by A. Taimiņa. Project Manager V.Mazulis. R. Pullat (Tallinn). Tallinn, Kuressaare, Tartu, November 2005 - May 2006.

These publications are also available online - University of Latvia's e-resources repository DSpace (<https://dspace.lu.lv/dspace/>).

In journal *Art history and theory* published papers are included in the Central and Eastern European Online Library CEEOL (www.ceeol.com). The publication is indexed in databases *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)* and *Kunstabibliotheken-Fachverbund Florenz-München-Rom (Kubikat)*.

Pedagogical work

Participation in the Master's program at Department of Information and Library Studies of the Faculty of Social Sciences lecturing in the course *Book Science and Actual Problems of Book Science*; March 2010.

Thematic tours - lectures on ALUL's collection of ancient printings and manuscripts: since 2006 till January of 2012 there were guided 34 thematic tours - lectures and seminars at Rare Books and Manuscripts Section of Academic Library of University of Latvia, including for bachelor's, master's and PhD students from the Information and Library Studies of the Faculty of Social Sciences, the Faculty of Humanities, the Faculty of History and Philosophy Faculty, the Faculty of Education and Psychology of University of Latvia, as well also for the Latvian Academy of Art and for linguists of University of Vienna.

Content of the PhD thesis

The PhD thesis consists of an introduction, six chapters, final conclusions, list of sources and bibliography, attachments (11) and the comments at the end of the thesis. It should be emphasized that the limit of volume in the PhD thesis set specified the fact that in the explanation of the topic there has been preferred to fixation of new, currently publicly unavailable materials, facts and knowledge. For the sake of economy in the situations where analysis during the research has resulted as in the author's publications, in the PhD thesis there are provided solely references to published and is not repeated because of available texts for wide range of interested in readers.

The **introduction** addresses the research topic, provides justification of topicality and importance, described problem situation, proposed hypotheses to be tested. The introduction describes the basis of theoretical and empirical research, there are set limitations and formulated objectives of the research.

According to the research objectives, there is developed structure of the PhD thesis.

The **first chapter** examines Johann Christoph Brotze curricula, looking in-depth at his years of youth, period of learning and studies, while fixing Brotze's personality and the most important network of persons in the creation of major research interests. In the environment of Görlitz and Saxony there were searched first impulses, which formed and drafted Brotze's as ethnographer's and amateur artist's handwriting, as a result showing to the latest in Latvia generated Brotze's vedute drawing link with at that time in Switzerland and in Saxony widely spread so called Aberli-Zingg manner (Schultz 2005). There is described Brotze's period of studies at Leipzig and Wittenberg university, analyzed for Brotze major impact of teachers on his beliefs. During the research there were discovered two previously unknown manuscripts written by Brotze - lecture notes of his Leipzig study's time (1766-67, ALUL, Ms. 701A, Ms. 702A), which are considered to be the oldest manuscripts written by Brotze.

There was analyzed and evaluated Brotze's first published in Riga work (1769) - translation of Italian Enlightenment author's Giacinto Dragonetti (1738-1818) essay (Dragonetti 1769), which reflects the personal views of Brotze on moral, social concerns and rights of farmers. For Riga educational history important are found materials where are discussed activities of Imperial Lyceum and Vidzeme Gymnasium during Brotze's time.

The **second chapter** is devoted to the study of Brotze's personality (especially the last years of his life) and his teacher's work. On the basis of the documents and testimonies of contemporaries there is described curriculum and administrative situation of Riga Imperial Lyceum and Vidzeme Gymnasium, Legislation regulating education and teachers' work during Brotze's time. On the basis of available testimonies there were reconstructed characteristics of Brotze's personality, analyzed his social contacts and social status, provided an overview of Brotze's lineage and his family.

The **third chapter** deals with the collection of Brotze at ALUL, as close as possible reconstructed development chronology of collection and manuscript sources. Defined and studied the expressions of so-called antiquarian methods (Momigliano 1950, Breisach 2007) in Brotze's research of sources and bibliophile action. Based on the first time used Brotze's and his contemporaries epistolary heritage there was analyzed the end of the 18th century „antiquarian“ correspondence widely spread in the circles of Latvian and Estonian men-of-letters and researchers of sources, contacts between researchers and collaborative aspects. In detail studied correspondence of Brotze's and Friedrich Conrad Gadebusch (1719-1788), which is related to genealogical studies. Brotze and Vönnu's (near Tartu) pastor Philip Edward Körber's (1770-1850, long-term research collaboration and epistolary friendship (1799-1817) resulted in the significant additions to both collectors' and historians' collections in Riga and Tartu. While comparing two research manuscripts in Riga and Tartu, in many cases, one was able to find in a mutual exchange acquired and/or copied image and the true authorship of the commentaries. The unknown fact in the Baltic historiography and history libraries has been revealed: Körber's activities, while taking care of supplementing manuscripts' collections of the Tartu University's Library on behalf of Faculty of Law interests. For this purpose, there were ordered and purchased several copies of a unique manuscripts written by Brotze (now available at Tartu University's Library's collection).

The **fourth chapter** in the various aspects and critically analysing sources there were evaluated a number of important manuscripts of Brotze, therefore justifying the argument that Brotze's collection is unique, and is collection that cannot be found as other sources of Latvian history. For example, collection's *Livonica* volume series holds a special place in Helms's copy of chronicles: Jürgen Helms (around 1603 - after 1655) was Riga merchant from patrician and clergy whose chronicles are 150 pages volume of excerpt (*Livonica* 1). Brotze's extract was written in 1771, but soon after original manuscript (which is considered to be the only illustrated chronicle of Livonia's historiography) has been destroyed. Comparative analysis of Helms' chronicles' copy in the PhD research forced a reevaluation of existing knowledge, and showed that in chronicles stored files of the images of the Livonian castle should be considered as the first Christian witness of the history of Livonia, a symbol of the most important events in the interpretation of historical events as God's supreme power's expression and proof. *Adapted stereotype* principle of Gombrich (1960, 56-59, 63) helps to understand Helms' as the artist's approach: it is not worth to look for topographical accuracy in the chronicles, but one should welcome Helms's success in the another field - he is considered as one of the first book illustrators in Riga, sustained artist - amateur, who in the late medieval fashion luxury illustrates a story about the history of Livonia (Taimina Helms 2011).

Brotze's manuscripts verify that Brotze intensively studied also manuscripts of Rhymed Chronicles, known as Bergmann Code. Thanks to Brotze facsimile copies (a few fragments of text and font samples), it is possible to get a picture of the cod's paleographical features which were destroyed during World War I.

Only in Brotze's manuscript there has remained copy fragment of manuscript of Visby city's rights (around 1270) (*Annales rigenses*, 7a-b), facsimile manuscripts (fragments) of the Blackheads in Riga that was once owned by the former, but nowadays destroyed medieval manuscript of Dominican brother Bertold's *The Sum of Rights (Rechtssumme Bruder Bertolds)* in German (1443) (Proben von Schriftzügen, 103a-b).

Also Brotze's translation and commentary was first documented in Latvian historiography and in book science as an existence of unknown of early 15th century's second part's printed material: namely, written by Francesco Soderini (1453-1524), Bishop of Volterra, approved by Pope's interdict text (27th August 1487), which was soon propagated typographically (Soderini 1487) and arrived in Riga. Thanks to Brotze's comment on the 1487 printed interdicts, it is now possible to move the time line for about 35 years ago to Riga (and Latvia) addressed first old prints.

Based on research of the number of Brotze's manuscripts *Abbreviaturen des dreizehnten Jahrhunderts, aus livländischen Urkunden gezogen* (Abbreviaturen), *Proben von Schriftzügen liefländischen Urkunden und Handschriften vom J. [1300] bis zum J. 1561* (Proben von Schriftzügen), *Sylloge Diplomatum Livoniam illustrantium* (Sylloge) there was found that Brotze is regarded as Latin and German palaeography as a scientific discipline founder in Latvia. The systematic and consistent practice of archival analysis shows Brotze's cooperation with Riga Council, as a result there was created Internal and External archive copies' document's collection: 4 volume manuscript *Diplomata Rigensia Descripta a J.Chr. Brotze* (Diplomata Rigensia).

There was studied Brotze's developed and practiced research methodology of rewriting ancient documents (see detailed analysis in Taimina 2009). Many hundreds of amazing, even of photographic precision made medieval Livonia's document facsimile copies (mostly in collections of LSHA and ALUL) is unique even in European context and show talent of Brotze as a drawer, which merged with the fundamental historical and linguistic knowledge.

The **fifth chapter** analyzes Brotze's cooperation with Vidzeme Knighthood Registry and German landowners in the 80-ties of 18th century- the first decade of 19th century, which resulted in the paid (partly) works related to Vidzeme Knighthood and tied with a permanent obligations. There were analyzed Vidzeme chivalry and nobility *Dinasties' books*, and *Heraldic Books* of LSHA collection and fixed Brotze's role in its creation. Archives show that Brotze not only worked on the Vidzeme Knighthood House's *Dinasties' books* copy, which he created by St. Petersburg approved and printed sample (Obschij gerbovník 1803), but according to the Ruling Senate's Order also produced similar books for St. Petersburg's Heraldry, for which he was paid. Brotze's ordered works can be explained genealogically, heraldically and

diplomatically as material in the presence of Brotze's personal handwriting's collection. Thus Brotze's journeys to Latvia, origin of his manuscripts and images is justified by the need to study the genealogy archives in manors.

In the sixth chapter on the basis of the found Archives' documents and publications (Grave, 1815, 309-310, Sonntag 1820, Tielemann 1820) there was reconstructed and updated process (1810-1821-1823), which led to the transfer of Brotze's collections to Riga City Library. A separate section is devoted to Brotze's unknown and lost manuscripts, which survived only as fragmentary evidence. Information on a very intriguing collection of later additions may be obtained from Matthias Thiel (Thiel, 1775-1843) publication in autumn of 1823. Thiel published list (Thiel 1823) is a new founding of Brotze's collection during the research and encouraged further research on several of the Riga City Library's inherited and still at ALUL stored material for possible provenance related to Brotze's collection.

Brotze's collection belongs to the category of outstanding value of heritage, which can discover ever-new aspects for the researcher, was and still is up to date, thus confirming the philosopher's Gadamer words: „Great spiritually scientific performance of research are rarely ageing” (Gadamers 1999, 270). Brotze's heritage equally belongs to the Age of Enlightenment, which was a factor of influence, as well as to always changing modern world.

Attachments (11) provided for Brotze's biography and history of his collection significant archives' texts with translations (documents, letters). On the basis of available archives there have been created lesson plans of Brotze at Riga Imperial Lyceum (1805, 1807, 1808). As well as set up an alphabetical overview of Brotze's biographies of noble families in Vidzeme's nobility from *Dinasties* and *Heraldis* books (LSHA, 214.f., 4.apr., 15.-17.l.). An overview of Brotze original images of Körber manuscript *Vaterländische Merkwürdigkeiten* in Volume 1., 3., 5. (in Estonian Literary Museum, Tartu). Restored Brotze's genealogy and family's history.

Conclusions

1. Personality of educator, historian and researcher of sources Johann Christoph Brotze marks a significant paradigm in Latvian Baltic German cultural heritage as part of the late Enlightenment period's books, historiography, social movements, and social circles. Brotze's established collection of manuscripts has become a main value of Latvian history science.

2. In Brotze's curricula there were drawn two guidelines: pedagogy and historical research. Brotze dedicated 46 years (1769-1815) to his teacher's work at Riga Imperial Lyceum (later Vidzeme Gymnasium). Brotze as conector, later as head teacher in older classes, taught Latin, mathematics, natural sciences and gained full respect by students. On basis of research of the previously unknown and unevaluated sources –Brotze's teaching performance analysis - enabled to understand end of the 18th century – beginning of the 19th century of the Riga school work practice, to fix the regulatory framework and traditions, to analyze complex relationship between teachers and administration officials.

3. Brotze is one of many academically educated foreigners in the 18th century who came to Vidzeme to find work there. Riga became his place of living, but the study of history - a mission of research and relentless, with passion filled job. Brotze found confirmation of his spirit's identity in research of sources and documentation of ancient materials, as well as many „fatherland's history lovers” from 18th century's Livonia's and Estonia's literary circles.

4. Philosophy and theology studies at the universities of Leipzig and Wittenberg gave Brotze set of knowledge, which later successfully enabled him as the teacher to focus both on work and historical research. Thanks to academic networking, Brotze got interest into historical sources, the collection of ancient texts and monuments of research-based so-called antiquarian methods. During studies at Wittenberg Brotze additionally was working with to the age of Enlightenment specific encyclopaedic volumes, which extended his philological-naturalistic interest and the amount of knowledge.

5. Brotze has dedicated more than 50 years to research in archives and private collections, an ancient document analysis and accumulation. Intensive work experience, extensive knowledge and developed skills were reproduced in the principal basis of his manuscript collections, and creation of original collection. Brotze's range of collected materials is varied and important as bibliophile, the science of archives and for archeography aspects; practices of research of sources resulted in several manuscripts of summarizing character - fair copies, transcripts and numerous commentaries on each of the documents written off, mixed content convolutes series, drawing collections.

6. Brotze's collection - collection of manuscripts and printed evidences shows the most significant dominance in Brotze's life: Latvian historical sources, places, events and research on persons. Brotze's legacy is seen in the Latvian and the Russian Empire's, as well as in the Baltic provinces (especially Estonia's) and in the context of German history - the phenomenon of German cultural space belonging to the cross-border.

7. During the research there was drawn new conclusion that Brotze part of his manuscripts (*Sylloge diplomatum, Proben von Schriftzügen, Livland am Ende des 18. Jh., Diplomata Rigensia, Abbiatiuren*) was originally intended for public use and circulation in the broader set of stakeholders. This can be proved by the full development of the manuscript form, technical performance, the scientific ancillary (comments, scores, glossaries) and verbally fixed addressing. It has been demonstrated that many Brotze's manuscripts were in active use and functioned in society soon after their creation.

8. A number of collections of manuscripts written by Brotze (mostly source transcripts, drafts) originated for the private depositor's needs in order to enrich his collection and serve for research purposes. Brotze's collection of specimens in many cases is the only reliable and complete source for the written and later lost, visual and material research of historical sources.

9. During the research there were identified all available Brotze's manuscripts in different repositories, as the result it was possible to identify a number of previously unknown Brotze's manuscripts (both large-scale continuous texts and some

shorter works, text snippets and marginalia in others collections of persons), which significantly expands our understanding of Brotze's scope, content, chronology.

10. Brotze's curricula, research work and legacy show that he considered to be representative of the late antichvarism. Brotze's method of accumulation and research is so called antiquarian, that is, he collected all that apply to the theme in the order of entry, striving for completeness in order as an outcome it would be possible to reconstruct the objective scene of the history. However, Brotze had characteristic that is only in the most outstanding "antiquaries": ability to systematise, analyze and comment on collected materials. As a result, Brotze's competences allowed him to create, again to supplement and correct the historical descriptions that show Brotze's activities in the field of historiography. Although Brotze formally was considered as an antiquary or historian - amateur, but his established Livonia's written sources and applied research methodology, terminology of document describing proves high professional skills.

11. Brotze, as well as other antiquaries, was particularly interested in the archaeological and memorial monuments with inscriptions - coins, tombstones, slabs, which were considered as safer historical sources than written sources. Brotze's heritage of manuscripts shows that he is the first who founded ancient Livonian Heritage Memorial's (or monumental sources) research tradition.

12. Brotze's handwriting comparative analysis shows that his studies of Riga City Council archives of the 80-90s of the 18th century, works ordered by Vidzeme Knighthood by Prussian Privy State Archives (Königsberg) copies of archival documents (1809-1816) and by the Vidzeme nobility *Dinasties' books* and *Heraldics books* (80-ties of the 18th century - 19th century's beginning) significantly enriched Brotze's collection's diverse materials. Brotze's summer time journeys through Vidzeme could often be associated with the need to work with many noblemen at home, at their request for researching house' archive's documents and creating a genealogy. Thus, many of Vidzeme countryside's collection *Monumente* can be viewed as evidence of where, when and to with which nobleman Brotze went for document studies.

13. Brotze's research interests organically included him in so-called Enlightenment society that, in spite of the occupation and social status, was formed in the end of the 18th century in the Latvian and Estonian intellectual space. To Brotze's associates' and correspondents' circle belonged theologists, writers and bibliophiles, historians and lawyers, artists. Also on the basis of common interests there was developed communication and sustainable informal contacts with nobility in Vidzeme, as well as with Riga patriciat. Indirects testimony about Brotze's private contact circle is given by his collection's materials (such as drawings and manuscripts, many printed materials of tribute), which have been obtained from Brotze's well-known persons.

14. On the basis of the analysis of the epistolary heritage of Riga churches metrics and documents there was reconstructed Brotze's social networking circle, fixed family history. There was concluded that Brotze's daily life and working relationships developed in civic environment that meets his origin and social status. Brotze can be described as a true patriot of Vidzeme, which organic environment can be described as Baltic German intellectual circles.

Resume

Both Brotze's biographical reconstruction and his manuscripts' critical sources' analysis and evaluation in the PhD research led to a number of fundamentally new findings:

Genesis of Brotze's as the artist-amateur handwriting with the so-called Aberli-Zingg manner allows to evaluate Brotze from a new perspective, as well as his Latvian followers belonging to the European art processes and now to refuse from understanding Brotze as a stand-alone, self-studying locally and separately developed amateur. Brotze's 10 volume manuscript *Monumente* can be regarded as the most outstanding proof of Brotze as region researcher's interests and abilities as an artist. However, during the school there has developed guidance for historical research which proves later senn, but previously not fixed correlation: Brotze's generated set of landscapes and images is the result of his multifaceted and systematic historical research and not only testimony of aesthetical-artistic interests and hobbies.

Brotze is considered as a founder of a number of Latvian history's subsiences - diplomatics, palaeography, sphragistics, numismatics and genealogy. In Brotze's practice in research of sources there is used highly respected and consistent methodology, which applies primarily to research and fixation of materials belonging to diplomatics, palaeography, sphragistics, numismatics, genealogy and heraldry.

Analysis of Brotze's manuscripts is based on important innovative conclusion, namely, on research methodology of sources critics of the Latvian earliest stage (1808-1809) was first developed and practiced by Brotze. In the empirical way gained great experience has been fixed in regulations (1809) and served as a model for other sources researchers. Thus, Brotze's manuscripts (many unpublished) provide the basis to call Brotze as Latin palaeography founder in Vidzeme.

Special Brotze's written manuscripts are hundreds of medieval documents facsimile transcripts or prescriptions. Brotze's written facsimile transcripts are centuries-old traditions in the spirit of handwriting book science's created masterpieces. In whole Europe's 18th century's diplomacy historiography there was not found a similar precedent in terms of quality or volume, this is both for Brotze's assessment and also for Latvian research of sources' history important, new conclusion.

A conclusion on Brotze's long-term cooperation with Vidzeme Knighthood and Riga Council, which can be concluded from Brotze's collection's analysis in the context of Archives materials is a cardinal novelty both in Brotze's curriculum context and in the end of the 18th century –beginning of the 19th century Latvian culture and historiography. Brotze's action motivation and his true purpose so far in this aspect have not been explained, the reasoning that his work was sought in Brotze's individual researcher's and historian's interests, but not in conjunction with the orders of Riga City administration and Vidzeme nobility.

There was confirmed hypothesis that Brotze's manuscripts and publications show a deliberate, purposeful and systematic will to act in the field of scientific historiography, moreover there was concluded that the collection is not the result of influence of random or chaotic impulses. The study provides a justification that Brotze's action marks the end of the period of the so-called Latvian history's dilettantism and the beginning of a professional history of science.

Research's *summa summarum* expressed knowledge is that Brotze's curricula and a collection reveals the existence of a European research area, which led to knowledge transfer processes, the formation of academic science of the 18th – 19th century in Latvia, as well as in Germany and Russia. Brotze's collection as a fully survived uniqueness in polyphone Latvian cultural and intellectual heritage has organically integrated into the European culture.